

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

**ÚROVEŇ SLOVNÍ ZÁSOBY U ŽÁKŮ NA ZAČÁTKU
1. ROČNÍKU ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor: Lenka Veselá

Vedoucí práce: PaedDr. Eva Suchánková, Ph.D.

České Budějovice 2009

Děkuji PaedDr. Evě Suchánkové za odborné vedení mé diplomové práce a poskytování rad, ale i učitelkám Základní školy Příbyslav, u nichž jsem prováděla výzkum.

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jsem jen pramenů, které cituji a uvádím v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce a to v nezkrácené podobě pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou universitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Lenka Veselá

.....
podpis

V Českých Budějovicích 24.dubna 2009

ANOTACE

NÁZEV TÉMATU: Úroveň slovní zásoby u žáků na začátku 1. ročníku základní školy

Diplomová práce je zaměřena na zjištění úrovně slovní zásoby u žáků na začátku 1. ročníku základní školy. Nejprve vymezuje pojem řeč, význam řeči v životě člověka a vztah myšlení a řeči. Zabývá se vývojem řeči vzhledem k věku, otázkou školní zralosti, rozvojem řeči a jejím vyšetřováním. Pojednává o vyšetření a rozvoji slovní zásoby. Poukazuje na vliv sociálního prostředí na řeč. Pomocí Testu Jaroslava Jirásky zkoumá úroveň verbálního myšlení. Záznam popisu dějového obrázku dětmi a rozbor výsledků seznamuje s využíváním slovních druhů u žáků daného věku.

ABSTRACT

THE NAME OF THE SUBJECT: The level of vocabulary among first-year primary school pupils.

The diploma thesis deals with a detection of the level of vocabulary among first-year primary school pupils. Generally, it delimits the speech as such, the meaning of speech for individual's life and the relationship between intellect and speech. It also deals with a development of children's speech, the question of maturation of abilities children need to prosper in schools, the development of speech and methods of its monitoring. The thesis also discusses the examination and the development of vocabulary range. Moreover, the thesis points out the social influence on speech. With the help of Jaroslav Jirásek's test, the thesis examines the level of verbal thinking. Finally, it connects children's description of a story picture with an actual parts of speech usage.

OBSAH

Úvod	7
1. TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 Řeč	8
1.1.1 Význam řeči v životě člověka	9
1.1.2 Řeč mluvená.....	9
1.1.3 Řeč psaná	10
1.1.4 Řeč beze slov (řeč těla)	10
1.1.5 Myšlení a řeč	11
1.2 Vývoj řeči	11
1.2.1 Vývojová stádia řeči.....	13
1.2.1.1 Stadium novorozeneckého křiku.....	13
1.2.1.2 Stadium broukání	14
1.2.1.3 Stadium žvatlání.....	15
1.2.1.4 Stadium porozumění řeči	15
1.2.1.5 Vlastní vývoj řeči - batolecí období.....	15
1.2.1.6 Předškolní období	17
1.2.1.7 Školní zralost.....	19
1.2.1.7.1 Orientační test školní zralosti.....	21
1.2.1.8 Mladší školní věk	22
1.2.2 Rozvoj řeči	23
1.2.3 Vyšetření řeči	25
1.3 Slovní zásoba	26
1.3.1 Vývoj slovní zásoby	27
1.3.2 Rozvoj slovní zásoby	28
1.3.3 Diagnostika rozsahu slovní zásoby	29
1.4 Vliv sociálního prostředí	30
1.4.1 Rodina jako sociální prostředí.....	32
1.4.2 Vyšetření vlivu prostředí.....	32
1.5 Poruchy řeči	32
1.5.1 Vývojové poruchy řeči.....	33

2. PRAKTICKÁ ČÁST	38
2.1 Cíl výzkumné sondy	38
2.2 Hypotézy	38
2.3 Charakteristika zkoumaného vzorku	39
2.4 Metody a metodologie výzkumné sondy	39
2.4.1 Metoda testová	39
2.4.2 Metoda rozhovoru	40
2.5 Výsledky a jejich interpretace	42
2.5.1 Test verbálního myšlení	42
2.5.2 Dějový obrázek	62
DISKUSE	69
ZÁVĚR	72
SHRNUTÍ	74
SEZNAM LITERATURY	75
Internetové odkazy	76

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Test verbálního myšlení Jaroslava Jiráska

Příloha č. 2: Dějový obrázek

Příloha č. 3: Fotografie žáků

Úvod

Řeč je pro každého člověka velmi důležitá. Její včasné a správné vytváření je nutnou podmínkou pro rozvoj vnímání, paměti, představivosti a myšlení. Stejně jako se dítě učí chodit, dělá i první krůčky při obohacování svého mluvního slovníku.

Rozvíjet slovní zásobu, prohlubovat ji je nezbytné nejen v útlém dětství, ale i po celý život. Pro správný vývoj řeči a rozvoj slovní zásoby je třeba na dítě od samého začátku stále mluvit, proto jednou z příčin opoždění řeči může být nedostatek mluvního kontaktu a málo podnětné sociální prostředí. Děti s chudou slovní zásobou, bez hlubších myšlenkových a abstraktních představ mají problémy s osvojováním čtení a psaní. Proto lze říci, že úroveň slovní zásoby má vliv na úspěch žáka v první třídě.

Téma mé diplomové práce jsem si zvolila proto, že mě zaujalo, a abych pronikla do jeho hloubky. Motivovalo mě také to, že se jednou sama stanu jak rodičem, tak i učitelem, a o úrovni slovní zásoby a řeči u dítěte je potřebné vědět dostatek informací.

Cílem je zjistit úroveň slovní zásoby u žáků na začátku první třídy základní školy, schopnost žáků popisovat daný obrázek a využívat slovní druhy. Dalším cílem je porovnat tyto schopnosti u dívek a chlapců.

Práce se zabývá pojmem řeči a vývojem řeči vzhledem k věku. Zaměřuje se otázce ke školní zralosti a slovní zásoby. Věnuje se vlivu sociálního prostředí na řeč. Pomocí Testu Jaroslava Jirásky zjišťuje úroveň verbálního myšlení. Zkoumá u žáků schopnost popisovat dějový obrázek a užití slovních druhů. Výsledky jsou porovnány mezi dívkami a chlapci.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Řeč

Řeč lze definovat jako biologickou vlastnost člověka (Škodová, Jedlička, 2007). Podílí se na celkovém rozvoji jedince a ovlivňuje poznávací, citové a volní procesy a rozvoj celé jeho osobnosti. Realizuje se v určitém jazyce, který se stává v prostředí, v němž dítě vyrůstá, jeho mateřským jazykem. Zdokonaluje se spolu s myšlením, a proto má bezprostřední vliv na vývoj člověka (Monatová, 1994).

Neubauer (2001) ve své knize uvádí, že je řeč praktickou zvukovou realizací jazyka a zahrnuje motorické činnosti jako dýchání, fonaci a artikulaci.

Dorozumívát se dá podle Vyštejna (1995) mluvou (akustickými znaky) nebo psaním (písemnými znaky). Lze také komunikovat neslovně, pomocí různých významových posunků, mimikou a gestikulací.

Podle Vágnerové (2000) je to symbolický systém užívající hlasových projevů a jejich kombinací. Slouží k vyjádření určitého významu. Vágnerová vnímá také řeč jako základní nástroj sociálního přizpůsobení.

Je to také specifická lidská schopnost, která nám umožňuje vytvořit rozhovor, vědomě užívat jazyka jako složitý systém znaků a symbolů. Slouží člověku ke sdělování pocitů, přání a myšlenek a také k dorozumívání člověka s člověkem, tedy k mezilidské komunikaci. Pro nás však tato schopnost není vrozená. Na svět si ale přinášíme určité dispozice, které se rozvíjí až při verbálním styku s mluvícím okolím. Není pouze záležitostí mluvních orgánů (zevní řeč), ale především mozku a jeho hemisfér (vnitřní řeč). Úzce souvisí s kognitivními procesy myšlení. Zevní řeč, neboli mluva, mluvená řeč, vyjadřuje schopnost člověka užívat sdělovací prostředky vytvářené mluvidly (Klenková, 2006).

Neubauer (2001) charakterizuje mluvu jako vyjádření jazykového obsahu myšlenkové činnosti, realizované pomocí motoriky mluvidel.

Vnitřní řeč vnímá Klenková (2006) jako chápání, uchovávání a vyjadřování myšlenek pomocí slov, a to nejen verbálně, ale i graficky.

V lidské společnosti má řeč zcela mimořádné postavení. Z hlediska vývoje lidstva je to funkce překvapivě „mladá“, protože je na tomto světě teprve 80 000, či dokonce jen 40 000 let (Matějček, 1999).

Vytvoření řeči bylo vázáno na vzájemný styk lidí žijících ve skupinách. Různě obměňované zvukové celky a gesta se staly signály životních situací a z původních neartikulovaných zvuků vznikaly za postupného vytváření anatomicko-fyziologických podmínek zvuky artikulované. V primitivním okruhu společnosti pralidí se tyto zvuky postupně rozšiřovaly, vznikala prvotní mluvní vyjádření a z nich po zobecnění i první slova (Vyštejn, 1995).

1.1.1 Význam řeči v životě člověka

Význam řeči v životě člověka je zásadní, protože je řeč spojena s celým jeho vědomím a psychickými procesy. Má základní a určující vztah k myšlení, neboť bez řeči by nebylo myšlení (Vyštejn, 1995).

Ve společnosti je řeč nástrojem myšlení a dorozumívání mezi lidmi. Umožňuje nám sdělovat si navzájem představy, myšlenky, názory a postoje, a také především citové prožitky a vzájemné vztahy, předávat podněty pro další činnost, jednání a chování. Zároveň také usnadňuje poznávání světa (Monatová, 1994).

Neodmyslitelně patří k vývoji společenského, vědeckého a kulturního života a její pomocí se ukládají a odevzdávají veškeré zkušenosti minulých generací (Vyštejn, 1995).

1.1.2 Řeč mluvená

Mluvenou řeč vnímáme pomocí sluchu. Vyštejn (1995) ve své knize nazývá sluch jako činnost sluchového ústrojí zachycující zvukové podněty z prostředí. Tyto zvukové podněty se šíří od zdroje zvuku ve formě zvukových vln.

Pro slyšení řeči je nezbytné tzv. fonemické slyšení. Je to schopnost sluchu rozlišovat jednotlivé zvuky lidské řeči, což jsou hlásky.

Výkonnými orgány mluvené řeči jsou vlastní mluvní orgány - mluvidla. Jejich prvořadou primární funkcí je životně důležitá schopnost přijímat potravu a dýchat. Na rozdíl od této schopnosti je řeč funkce sekundární. Vyštejn dělí mluvidla na:

1. Ústrojí dýchací (respirační)
2. Ústrojí hlasové (fonační)
3. Ústrojí hláskotvorné (artikulační)

Mluvení lze chápat jako děj, při kterém se uskutečňuje mluva, což je používání výrazových prostředků mluvními orgány. Je to výkon mluvidel, jimiž se vytvářejí určité sledy zvuků (hlásky).

Řečové procesy, probíhající při mluvení, můžeme charakterizovat takto: v určitých oblastech mozku na základě podnětů vzniknou schémata pohybu mluvních orgánů pro vyslovení určitého zvuku či jejich komplexů.

1.1.3 Řeč psaná

Je to složitější forma řeči, která se vytvořila na základě řeči mluvené. Důležitou úlohu při tvorbě psané řeči má zrak. Zrakem vnímáme optické podněty - grafické symboly slov a ty jsou v mozku dešifrovány a chápány.

Při psaní jsou v mozku vytvořena schémata grafických symbolů slov převedena nervovými drahami ke svalovým skupinám ruky a dochází pak ke grafickému výkonu, tedy psaní.

Člověk se psanou řeč musí učit záměrnou činností. Tím se odlišuje od řeči mluvené, kterou se člověk učí nevědomky a získává ji v mluvícím prostředí během několika prvních let života (Vyštejn, 1995).

1.1.4 Řeč beze slov (řeč těla)

V komunikaci má hlavní roli verbální projev, do kterého spadají všechny komunikační procesy, které se realizují mluvenou a psanou řečí. Můžeme se však dorozumívat i jinými prostředky (Klenková, 2006).

Mezi lidmi lze komunikovat i pomocí komunikace neslovní - neverbální. Tato neverbální komunikace neboli řeč těla předchází řeči mluvené - verbální. Také dorozumívání neslovní předchází dorozumívání slovnímu. Ještě předtím, než začne dítě mluvit, komunikuje se svým okolím gestikulací, mimikou a pohyby celého těla.

K nejtypičtějším neslovním výrazovým prostředkům patří pohyby rukou (gesta), pohyby hlavy, mimika obličeje a pohyby očí. Velký význam má v komunikaci i vzdálenost mezi hovořícími jedinci, způsob chůze, celkový vzhled, úprava atd. (Vyštejn, 1995).

Neverbální komunikační kódy a systémy mohou doprovázet řeč mluvenou, ale také tvořit samostatné jazykové jednotky, které lze využít k mezilidské komunikaci. Dále ve své knize Klenková (2006) uvádí, že se dá neverbální komunikace rozlišovat na vokální fenomény, které zahrnují hlasové a řečové prostředky, a na nevokální (nonvokální) fenomény. Právě tyto fenomény nejsou na řeči a hlasu závislé a patří k nim například mimika, gestika, oční kontakt, haptika, držení těla.

1.1.5 Myšlení a řeč

Vývoj dětské řeči jde shrnout do „předintelektuálního stadia“ a vývoj myšlení do „předřečového stadia“.

V jistém okamžiku odpovídajícímu ranému věku se vývojové linie myšlení a řeči, dosud jdoucí odděleně, křížují. Poté se vývojově scházejí a způsobují vznik nové formy chování. Tato klíčová situace, kdy se řeč stává intelektuální a myšlení získává charakter řeči, má dva nesporné a objektivní znaky. Podle nich lze určit to, jestli došlo ve vývoji řeči ke zlomu nebo ne.

U prvního znaku jde o to, že dítě začíná aktivně rozšiřovat svůj slovník a svou slovní zásobu tím, že se ptá na název každé nové věci. Druhý znak vypovídá o mimořádně rychlém, skokovém zvětšení slovní zásoby, rozšířeného pomocí slovníku dítěte.

Vygotskij (2004) zároveň uvádí, že k „vynalezení“ řeči je třeba myslet.

1.2 Vývoj řeči

Jak uvádí Matějček (1996), uskutečňuje se vývoj řeči během celého dětství. Ve složkách jako např. slovní zásoba však k vývoji dochází po celý život. Pokud se řeč vyvíjí u dětí správně, potvrzuje to jejich „lidství“, protože je řeč zařazuje do lidské společnosti.

O průběhu vývoje dětské řeči se zajímá obrovské množství odborníků a řada teorií v oblasti vývojové psychologie i jazykovědy (Neubauer, 2001).

Vývoj řeči u dítěte je považován za zkrácené opakování vývoje, které prodělaly živé bytosti na naší planetě od těch nejjednodušších forem k těm nejsložitějším - k člověku. Řeč lidského jedince se vyvíjí na základě schopnosti naučit se mluvit a v prostředí již hotové řeči (Vyšestěj, 1995).

Neprobíhá jako samostatný proces, ale je ovlivňován vývojem senzorického vnímání, motoriky, myšlení a také jeho socializací. Je to obtížný proces ovlivňující vnitřní a vnější faktory. Vnitřní faktory plynou ze stavu organismu a schopností dítěte, prostředí, ve kterém žije. Za velmi důležité vnitřní faktory lze považovat vrozené předpoklady a nadání pro řeč, zdravý vývoj sluchového i zrakového ústrojí, zdravou centrální nervovou soustavu a mluvní orgány, dobrý celkový fyzický, duševní a intelektuální vývoj. K nejdůležitějším vnějším faktorům patří celkový vliv prostředí a výchovy, množství a přiměřenost podmětů, stimulace dítěte ke komunikaci (Klenková, 2006).

Monatová (1994) tvrdí, že vývoj dětské řeči zároveň souvisí s bohatstvím slovníku rodičů, s požadavky školy a se vzory, se kterými se žák seznámí. Rozlišuje několik období, kterými prochází osvojování řeči:

1. přípravné stádium v prvním roce života dítěte,
2. počáteční ovládnutí řeči od jednoho do tří let,
3. obohacování řeči každodenním praktickým užíváním od tří do šesti let,
4. pěstování ústní a písemné řeči ve škole,
5. osvojování gramatických jevů v mateřském jazyce,
6. osvojování cizích jazyků.

Na základě těchto období se u člověka zdokonaluje slovní zásoba a jazykové dovednosti, sdělovací funkce řeči, komunikativní dovednosti, spisovná podoba jazyka a jeho gramatická správnost, souvislé vyjadřování a jazyková kultura.

Klenková (2006) ve své knize použila rozdělení etap vývoje řeči

I) podle Sováka:

1. období křiku,
2. období žvatlání,
3. období rozumění řeči a vývoj vlastní řeči, které se dále dělí na:
 - a) stádium emocionálně-volní,
 - b) stádium asociačně-reprodukční,
 - c) stádium logických pojmů,
 - d) intelektualizace řeči.

II) podle Příhody:

1. výrazové stádium interjekční,
2. intonační drezura,
3. počátky jazykové recepce,

4. stadium onomatopoické,
5. stadium komplexních výrazů,
6. izolační typ řeči,
7. rozšíření izolační věty,
8. flektivní typ řeči,
9. počátek srozumitelné výslovnosti s jasnou artikulací,
10. zdokonalování tvaroslovné a syntaktické,
11. správné vytvoření podřadného souvětí.

III) podle Lechty

1. období pragmatizace - (asi do 1. roku),
2. období sémantizace - (1. - 2. rok),
3. období lexémizace - (2. - 3. rok),
4. období dramtizace - (3. - 4. rok),
5. období intelektualizace - (po 4. roce).

1.2.1 Vývojová stádia řeči

1.2.1.1 Stadium novorozeneckého křiku

Počátek řeči začíná dobou nazývanou období novorozeneckého (kojeneckého) křiku. Představuje první řečový projev ihned po narození dítěte. Novorozenec takto ohlašuje svůj příchod na svět (Škodová, Jedlička, 2007).

Křik vyjadřuje podle Dolejšího (2001) mimovolnou reakci organismu dítěte na změnu dýchání, protože začíná samostatně dýchat plícemi.

Křik zařazuje Klenková (2006) také spolu s broukáním do předverbálních projevů, protože mají užší vazbu na budoucí zvukovou, slovní a mluvenou řeč dítěte. Tyto předverbální projevy však postupně vymizí a budou ve vývoji nahrazeny verbálními projevy. Prostředky neverbální komunikace jako např. zrakový kontakt však zůstanou po celý život.

Vyštejn (1995) zdůrazňuje, že křik dítěte je přípravou k používání hlasu řeči, a proto ho není třeba tišit např. houpáním či chováním.

Během prvních šesti týdnů nelze křik dítěte diferencovat, jelikož v této době není křik projevem nelibosti. Dítě se zde učí pracovat a hospodařit s dechem (Dolejší, 2001).

Od 2.-3. týdne se u dítěte objevuje výrazový mimický pohyb - úsměv (Klenková, 2006). Teprve po šesti týdnech se řeč diferencuje. Nepříjemné dojmy jsou doprovázeny tvrdým hlasovým začátkem, který je projevem zvýšeného napětí svalstva při nepříjemných pocitech nebo při bolesti. Naopak při příjemných libých pocitech je hlasový začátek jemnější. Koncem 2. měsíce lze tedy určit, jakou náladu dítě má (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

V tomto období je třeba věnovat hlasovým projevům dítěte velkou pozornost. Není-li těmto projevům věnována dostatečná pozornost, může dojít u dítěte nejen k poškození hlasivek, ale i k psychickému traumatu (Dolejší, 2001).

1.2.1.2 Stadium broukání

Z období křiku přejde řeč nenápadně v období broukání. Dítě si brouká a svými mluvními orgány koná opakované pohyby jako při sání nebo při přijímání potravy a vydává hlas (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

Stádium probíhá kolem 8.-10. týdne. V této fázi jsou profukované zvuky výsledkem „hry s mluvidly“. Zvukový projev dítěte tak nabírá bohatou melodičnost (Škodová, Jedlička, 2007).

Dítě vnímá pohyby svých mluvidel pohybovým smyslem a vytváří se primární okruh řeči - okruh motoricko-kinestetický. Při broukání pak dítě začíná napodobovat své vlastní zvuky i zvuky ze svého okolí. Dochází tak k přechodu do sekundárního okruhu řeči (okruh motoricko-kinesteticko-akustický), kdy dítě vnímá vytvořené zvuky pomocí pohybového a sluchového smyslu (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

Jásavé zvuky, které vydává dvou až tříměsíční dítě, představují pouze pudový projev spojený s pohybem a různým náhodným postavením mluvidel s převahou hrdelních zvuků. Tyto zvuky vyjadřují samohlásky „a“ nebo „e“. Přibližováním a oddalováním rtů se podobají souhláskám p, b, m a mohou tak vzniknout tato slova (ebebe, bababa, mama). Hrdelní zvuky nazývá Vyštejn (1995) jako zvučky, které se vytvářejí tak, že dítě leží a nepevné artikulační svaly se mírně svažují do hrtanu.

1.2.1.3 Stadium žvatlání

Žvatlání se u dětí objevuje kolem 6. až 8. měsíce tím, že opakují určité podobné slabiky. V této době funkčně dozrává řečově dominantní hemisféra. Na základě tohoto vývojového pokroku dochází k opakování artikulovaných slabik, tedy k žvatlání (Vágnerová, 2000).

V tomto období se začínají dětské zvuky upevňovat a přibližují se článkovaným hláskám mluvy rodiny a okolním lidem, se kterými přijde do styku. Svým žvatláním dítě reaguje na mluvní podněty ze svého okolí a napodobuje je. Navazuje tak kontakt s okolím a začíná řeči rozumět (Pavlová -Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

Koncem kojeneckého věku děti začínají kombinovat různé slabiky. Žvatlání se mění tím, že se vokální projev dítěte přibližuje jeho mateřskému jazyku. Může tak nabývat podoby skutečné řeči (Vágnerová, 2000).

1.2.1.4 Stadium porozumění řeči

Schopnost porozumět řeči se objevuje u dětí už v 8.-10. měsících. Jedná se např. o slova „ne, nesmíš, dej“ či vlastní jméno (Vágnerová, 2000).

Klenková (2006) uvádí, že dítě ještě nechápe obsah slov, které slyší, ale slyšené zvuky ztotožňuje s vjemem či představou konkrétní, často se opakující situace.

Obsah sdělení dítě rozlišuje podle melodie, přízvuku, zabarvení v hlase mluvčího. Tyto sdělovací prvky pak využívá i ve svém projevu (Škodová, Jedlička, 2007).

1.2.1.5 Vlastní vývoj řeči - batolecí období

První rok

Ke konci prvního roku začínají děti používat první slova, která něco znamenají. Jedná se o slova jednoslabičná nebo dvouslabičná, zpočátku tvořená opakováním stejných slabik. Výrazy zvukomalebné mohou být i tříslabičné. Svá první slůvka dítě vyslovuje pomalu, která jsou mnohdy oddělená pauzou. Tou nahrazuje vynechanou hlásku (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

Toto období je podle Dolejšího (2001) velice krásné, neboť prostřednictvím slovní komunikace mezi dítětem a osobami blízkými dochází k jejich vzájemnému dorozumění. Je to však i období velice důležité pro rozvoj řeči. Pro správný vývoj řeči

je třeba na dítě od samého začátku stále mluvit, pořád si s ním už od novorozeneckého období povídat. Největší a nejkrásnější odměnou je pak pro maminku nezapomenutelná chvíle, kdy na ni dítě ukáže prstíčkem a poprvé řekne slovo máma.

Začátek vlastní řeči nastává okolo jednoho roku života dítěte. Klenková (2006) toto období nazývá **emocionálně-volní**, kdy dítě vyjadřuje svoje přání, city, prosby. K tomu užívá skutečný verbální projev - jednoslovné věty. Slova mají komplexní význam věty. Jsou to slova jednoslabičná i víceslabičná.

Děti slovu nejlépe porozumí, když jím označíme nějaký děj nebo věc. Kvůli tomu se naučí používat nejprve podstatná jména a slovesa. Učit se názvy objektů je v tomto věku spojeno s rozvojem chápání trvalosti těchto objektů. Rozvíjí se také sémantická složka řeči, tj. slovník dítěte. Vágnerová ve své knize (2000) rozvoj tohoto slovníku rozděluje na dvě úrovně:

1. **Pasivní slovník** - počet slovních výrazů, kterým dítě rozumí a chápe jejich význam.
2. **Aktivní slovník** - rozsah slovní zásoby užívané ve vlastním sdělení.

Druhý rok

Mezi 1 a půl až 2 roky si dítě samo opakuje slova. Objevuje mluvení jako činnost Klenková (2006).

Okolo dvou let dítě spojuje slova v krátké dvou či víceslovné věty a nastává stadium sponntání produkce ve větách (Škodová, Jedlička, 2007).

Vágnerová (2000) tvrdí, že se dítě v tuto dobu dostává na úroveň dvouslovných sdělení neboli primárních vět. Slovník dítěte je sice v tomto období bohatý na podstatná jména, ale dokáže vyjádřit i vztahy mezi objekty (slovesa) a jejich určité vlastnosti (přídavná jména).

První sdělení u dítěte představují zkušenost z pozorování světa, snahu orientovat se v něm a porozumět mu prostřednictvím verbálního popisu. Tato sdělení jsou však agramatická (Vágnerová, 2000).

Během tohoto období - **stadium asociačně-reprodukční** získávají první slova funkci pojmenovavací. Výrazy, které dítě slyšelo ve spojitosti s určitými jevy, přenáší na jevy podobné (Klenková, 2006).

Druhý až třetí rok

Mezi 2. a 3. rokem si dítě osvojuje základy syntaxe. Během tohoto období se v jejich řeči objevuje plurál, začínají časovat či skloňovat. Děti toho věku však

nemají plně rozvinutou schopnost jazykově cítit. Hodně studií ukázalo, že se děti mohou odlišovat způsobem užívání řeči a v důrazu na různé jazykové funkce. Podle mnohých autorů rozlišujeme dva základní jazykové styly:

1. Kognitivní, referenční styl - popisuje hlavně realitu. Součástí dětského slovníku budou tedy především podstatná jména a adjektiva.

2. Expresivní, emotivně-regulační styl - zajímá se o sociální aktivitu a mezilidské vztahy. Takto stimulované děti mají ve svém slovníku převážně slova určená k vyjádření pocitů, vztahů, příkazů, zákazů, iniciací kontaktu (Vágnerová, 2000).

Jak uvádí Klenková (2006), dochází také mezi 2. a 3. rokem k prudkému rozvoji komunikační řeči, pomocí které se dítě učí dosahovat drobné cíle.

1.2.1.6 Předškolní období

Třetí rok

Okolo 3. let nastává velmi důležité stadium - **stadium logických pojmů**. Označení, která byla dosud úzce spjata s konkrétními jevy, se postupně pomocí abstrakce stávají všeobecným označením. Jedná se zde o přechod z 1. do 2. signální soustavy (Klenková, 2006).

Pokroky v řeči pokračují, protože dítě používá stále aktivněji slov, slovních spojení a vět. Zároveň kombinuje slova, gesta a výrazy obličeje. K charakterizování předmětů nebo osob používá přídavných jmen. Zpočátku jen jedno nebo dvě, ale postupně se jejich počet zvyšuje. Dítě také v tomto období rádo poslouchá vyprávění z knížky a dívá se při tom do knížky (Woolfsoon, 2004).

Čtvrtý rok

Na přelomu 3. a 4. roku dítěte dochází ke stadiu intelektualizace řeči. V tomto období dítě vyjadřuje svoje myšlenky obsahově i formálně. Osvojuje si nová slova, prohlubuje a zpřesňuje si obsah slov a gramatiky, rozšiřuje slovní zásobu. Toto stadium trvá až do dospělosti (Klenková, 2006).

Během 3. až 4. let vývoje dětské řeči chápe už dítě základní jazyková pravidla a používá je v běžné řeči. Dokáže je i souvisle logicky aplikovat na nová slova. Zároveň zjistí, že se jazyk dá využít k dosažení vědomostí, a začne klást obtížné otázky „Jak?“ a „Proč?“ (Woolfsoon, 2004).

Schopnost dorozumívat se mluvenou i psanou řečí patří k základním předpokladům sociální integrace člověka, a proto získává rozvíjení mateřského jazyka a mluvy u dětí v tomto období velkou pozornost (Edelsberger, Kábele, 1988).

Verbální schopnosti předškolního dítěte se zlepšují jak v obsahu, tak i ve formě. Dochází k tomu především při rozhovoru s dospělými. V menší míře mají vliv i média a komunikace s vrstevníky. Dítě už v tomto období používá příslovce, spojky a předložky. Některé slovní druhy se objevují v určité vývojové fázi a v určité posloupnosti. Snadněji chápe prostorové vztahy, a proto dříve užívá příslovečné určení místa a teprve poté i určení času. Nápodobou řeči dospělých lidí, s nimiž žijí a komunikují, se učí děti mluvit. Tyto předškolní děti však nenapodobují všechno. Pamatují si hlavně určitou část řeči, kterou si zopakovaly ihned, co ji zaslechly. Většinou jsou to věty s novým nebo neznámým slovem. Napodobováním se děti učí i používat gramatická pravidla. V této oblasti však dělají mladší předškoláci ještě chyby, které vypovídají o pomalém rozvoji jazykového cítění (Vágnerová, 2000). Vágnerová uvádí, že dítě už umí mluvit v tomto období v delších a obtížnějších větách, v pozdější době i v souvětích. Stále se ale objevují nepřesnosti a agramatismy.

Čtvrtý až pátý rok

Kolem 4. až 4 a půl roku je dítě schopno docela přesně převyprávět nedávný zážitek např. co zažilo dnes ve školce. Má jasnější představu o názvech nejdůležitějších základních barev a dokáže je rozpoznat přiřazováním (Woolfsoon, 2004).

Od 4 a půl roku do 5 let dítě dokáže před nástupem do školy říci přesně svoje biografické údaje, když mu dospělý klade správné otázky. Ve většině případech je jeho řeč a jazyková skladba podobná už řeči dospělého a ne mladšího dítěte. Hovoří zraleji a souvisleji (Woolfsoon, 2004).

Neubauer (2001) tvrdí, že na konci tohoto období dítě mluví artikulačně správně, používá delší souvětí a zvládá mnoho říkanek, písniček a umí vypravovat obsah nějakého příběhu, či pohádky.

Významnou složkou řečového vývoje je egocentrická řeč, která bývá spojena s myšlením. Později přechází tato řeč na úroveň vnitřní řeči. Během vývoje se nejdříve diferencují různé řečové funkce, pak se začne měnit i jejich struktura. Vágnerová (2000) ve své knize popisuje tři typy egocentrické řeči.

1. Expresivní - dítě bez ohledu na potenciál posluchače vyjadřuje slovně svoje pocity.

2. Regulační - dítě předškolního věku řídí slovními pokyny své vlastní jednání, napodobuje určité typy chování a určuje si, co má dělat.

3. Egocentrická řeč - může fungovat jako prostředek k myšlení.

Tato řeč je pro předškoláka významná také tím, že se nemusí přizpůsobovat vnější realitě. Doprovází a komentuje různé dětské činnosti a slouží k uvědomování a řešení problémů. Postupně se mění a přechází ve vnitřní řeč.

Na konci tohoto období by měl být řečový projev dítěte v pořádku. Mohou se však ve výslovnosti objevovat některé nedostatky především u hlásek L, Ř, R. V řeči se mohou objevit i zkomoleniny slov. Když něco dítě vypravuje, používá hodně svoje vymyšlené představy, kterými si svůj příběh značně vylepší. Využívá při vypravování běžná zájmena, minulý, přítomný a budoucí čas. Umí odpovídat na jednoduché otázky a reagovat až na 3 pokyny za sebou. Umístí předmět podle instrukce na místo, poznává vzájemnou polohu a umí ji popsat, porovnává, co je více a méně. Orientuje se lépe v časových údajích jako např. den, noc, ráno, včera, dnes, ale není si zcela jistý. Podobná situace je u prostorové orientace - pravá a levá strana, nahoře, dole, atd. Snaží se vést rozhovor, ale učí se neskákat druhému do řeči. Na výzvu je schopno popsat dějový obrázek, vyjmenovat číselnou řadu, ukázat, kolik mu je let (Bezděková, 2008).

Ukončení vývoje řeči s přihlédnutím k formální stránce nastává asi okolo 5.-6. roku dítěte. V knize (Škodová, Jedlička, 2007) jsou uvedeny důležité podmínky k správnému vývoji řeči:

- nepoškozená centrální soustava,
- normální intelekt,
- vrozená míra nadání pro jazyk,
- adekvátní sociální prostředí.

1.2.1.7 Školní zralost

Předškolní období je dovršeno nástupem do školy, který se může uskutečnit, pouze když je na něj dítě připravené. Většina dětí je pro nástup zralé v 6-7 letech. Tato zralost pro školní docházku je posuzována dětským lékařem nebo dětským psychologem. Oba mohou doporučit odklad školní docházky (Pospíšilová, 2007).

Jedná se o fyzickou a psychickou připravenost dítěte na školu, která mu umožňuje se zapojit do vyučování, aniž by bylo ohroženo jeho fyzické a duševní zdraví (Ditrich, 1993).

Je jedním z předpokladů přijatelného zvládnutí role školáka. Jde především o určitou úroveň zralosti CNS, která se projevuje změnou celkové reaktivity dítěte (Kreisllová, 2008).

Langmeier (1998) souhrnně charakterizuje školní zralost jako „takový stav somatopsycho-sociálního vývoje dítěte“, který:

- je výsledkem úspěšně dokončeného vývoje celého předchozího období útlého a předškolního dětství,
- je vyznačen přiměřenými fyzickými i psychickými dispozicemi pro požadovaný vývoj ve škole a je provázen pocitem štěstí dítěte,
- je zároveň dobrým předpokladem budoucího školního výkonu a sociálního zařazení.

Pro posouzení školní zralosti jsou důležité tyto oblasti:

1. Rozumový vývoj, kam patří:

- vývoj řeči (srozumitelná výslovnost, slovní zásoba, schopnost umět vyjádřit děj),
- grafomotorika (ovládání čáry a směru, správné držení tužky, uvolněné zápěstí, kreslení),
- koncentrace pozornosti,
- pracovní návyky,
- zrakové a sluchové rozlišování,
- orientace a vztahy v prostoru a čase (nahore nebo dole, před nebo za, vepředu, vzadu, uprostřed, nad, pod, orientace na vlastním těle, orientace vpravo, vlevo),
- představa předpočetní (první, poslední, uprostřed, větší nebo menší, lehčí, těžší),
- přiřazování a rozeznávání barev.

2. Sociální vývoj (schopnost navazovat vztahy, mluvit s okolím, najít si kamaráda),

3. Emocionální vývoj (schopnost zvládat těžší situace, odpoutat se od rodiny),

4. Tělesný vývoj (Budíková, Krušinová, Kuncová, 2004).

V knize (Andersonová; Fischgrundová; Lobascherová, 1993) je uvedeno, co všechno by mělo dítě znát, než půjde do školy:

- názvy těla,
- osobní informace - jméno, adresa atd.,
- určení místa - například na, vedle, za,
- určení směru např. nahoru, dolů, doleva, doprava,

- některé názvy písmen,
- barvy,
- jak vyjádřit své potřeby a myšlenku,
- skupiny slov, která je třeba si zapamatovat např. dny v týdnu,
- některá čísla.

Při nástupu do školy musí být dítě i sociálně připravené. Mělo by umět rozlišovat různé role a odlišovat chování, které s nimi souvisí. Dítě, které není zralé pro školu, však nechápe roli žáka jako podřízené bytosti a roli učitele jako autority. Pro adaptaci na školu je významná úroveň verbální komunikace, protože pokud dítě nerozumí sdělení učitele, nepřiměřeně se chová, hůře se cítí, mívá strach nebo si je nejisté (Vágnerová, 2000).

Podle Kreislové (2008) by dítě mělo disponovat základními návyky chování ve společnosti, mělo by být schopno se představit, znát jméno tatínka a maminky, určit podle obrázku o jakou známou pohádku jde a také ji převyprávět. Protože se zdokonaluje schopnost vidět na blízko, vnímá dítě lehčeji detaily a lépe odlišuje podobné obrázky a písmena.

Dítě by mělo být schopno správně vyslovovat, protože pokud by vyslovovalo hlásku špatně, tak se může také stát, že ji i špatně napíše. Proto pak neumí najít chybu (Beníšková, 2007).

1.2.1.7.1 Orientační test školní zralosti

Tento test byl vytvořen v 60. letech panem Jaroslavem Jiráskem, který předělal test A. Kerna pro naše účely. Přináší mnoho důležitých informací o tom, zda je dítě připravené pro nástup do školy. Původní třístupňová klasifikační stupnice byla změněna u Jiráskova testu na pětistupňovou. Nejlepší výkon je ohodnocen klasifikačním stupněm 1 a nejhorší klasifikačním stupněm 5. Jednotlivé úkoly jsou přesně ohodnoceny. Vycházejí z poznatků vývojové psychologie a empirických zkušeností. 1. úkolem je „Kresba mužské postavy“, 2. úkolem - „Napodobení psacího písma“ a úkolem číslo 3 je „Obkreslení skupiny bodů“. K tomuto testu patří i „Test verbálního myšlení Jaroslava Jiráska“ (Dittrich, 1993).

1.2.1.8 Mladší školní věk

Toto období zpravidla trvá od 6-7 let, kdy začíná školní docházka dítěte, až do 11-12 let. Tehdy se objevují první známky pohlavního dospívání. Významně se rozvíjí a zdokonaluje řeč, která dovoluje kvalitativně nový rozvoj v celé oblasti chování. Především je základním předpokladem úspěšného školního učení. Celá skladba vět a užití gramatických pravidel postupuje na vyšší úroveň (Langmeier, 1991).

Nástup do první třídy představuje pro dítě velký zásah do jeho života. Mimo řečových a intelektových předpokladů musí být dítě citově zralé, musí se umět soustředit a měl by být schopen vykonávat systematickou práci (Škodová, Jedlička, 2007).

Dítě v tomto období musí zvládnout určité nároky, které jsou na něj kladeny. Ze světa možností, které jsou dítěti nabízeny, se dostává do světa povinností, které musí dítě splnit, protože to od něj druzí vyžadují (Vymětal, 2007).

Období mladšího školního věku se může označit jako docela klidné vzhledem k vývojovým změnám, protože nedochází k žádným vývojovým skokům. Řeč je pro školáka nesmírně důležitá k tomu, aby bylo ve škole úspěšné. Školák se musí umět vyjadřovat, pamatovat si velké množství slov a určit jejich správný význam (Pospíšilová, 2007).

V mladším školním věku přicházejí děti do první třídy většinou z mateřské školy, málokdy z rodiny. Jejich řeč je ale nedokončená po stránce obsahové i formální, což odpovídá somatickému a psychickému vývoji dítěte, který závisí na dozrání nervových drah.

Po stránce obsahové má šestileté dítě menší slovní zásobu a jednoduchou gramatiku. Užívá sice ještě krátkých vět, ale jejich gramatická stavba je uspokojivá. Řeč užívá k běžné komunikaci, k vyjádření citů, myšlenek. Stává se výrazem přání i odmítání. K nápadnému zlomu v obsahové stránce řeči dochází v první třídě působením počátečního čtení a psaní i ostatních předmětů.

Po stránce formální má šestileté dítě správně vyslovovat všechny hlásky, protože správná výslovnost jednotlivých hlásek je velmi důležitá pro nácvik správného čtení jednotlivých písmen. Dokončení této formální stránky většinou nastává okolo sedmého roku. Z hlediska obsahové stránky se však mluvní projev zlepšuje po celý život.

V 1. třídě by se měli žáci naučit správně vytvářet hlas (fonaci) a správně vytvářet hlásky, slova a věty (artikulace) (Edelsberger, Kábele, 1988).

Z hlediska jazykového vývoje uvádí Kreislová (2008) ve své knize typické znaky šestiletého dítěte. Takto staré dítě užívá při rozhovoru vhodné výrazy a slovní obraty. Umí dobře hovořit s rodinou, kamarády i okolím. Občas se mohou objevit problémy s vyslovováním hlásek, a proto je důležité navštěvovat logopeda. Dítě také rádo něco přehnaně vysvětluje, ukazuje a vypráví. Líbí se mu vtipy a hádanky a rád posílá vzkazy. Slovník dítěte se rychle obohacuje a zajímá ho význam slov. Při čtení pohádky nebo nějakého příběhu poslouchá a učí se naslouchat ostatním.

Jedinečnou událostí pro dobu mezi šestým až sedmým rokem je nahrazení mléčného chrupu za stálý. Následkem toho, že některé zuby chybí nebo se vyvíjejí pomalu, mohou mít některé děti pouze dočasně problémy s výslovností hlásek. V této době by měl být vývoj řeči prakticky dokončen. Dítě by mělo být schopné samostatného vyjadřování, mělo by umět užívat správné gramatické tvary, tvořit složitá souvětí. Umí také zdůvodňovat souvislosti mezi jevy a určit vlastnosti předmětů, jevů, lidí nebo zvířat (Bezděková, 2008).

1.2.2 Rozvoj řeči

K tomu, aby se řeč mohla správně rozvíjet, je třeba nejen obratnost a kvalitní smyslové schopnosti, ale hlavně dostatek kvalitních informací. Rozvoj řeči zároveň úzce souvisí i s rozvojem intelektu (Kutálková, 2005).

Rozvoj řeči může probíhat ve dvou rovinách:

1. V cílené aktivitě nad obrázkovou knížkou. Podmínky, při kterých se dítě nejlépe učí:

- musí mít dostatek času,
- citovou pohodu,
- pocit bezpečí,
- možnost výběru,
- příležitost.

Velmi důležité je i zájem a pozornost dítěte.

2. V běžném životě - při aktivitách s dítětem využívat:

- situace přirozeně vznikající,
- oslavy Vánoc, Velikonoc, ale i oběd, společné oslavy, atd. (Budíková, Krušinová, Kuncová, 2004).

Pro rozvoj **obsahové stránky řeči**, jak se lze dočíst v knize (Škodová, Jedlička, 2007), jsou nezbytným materiálem různé pomůcky, obrázkové materiály, audiovizuální techniky či běžné i speciální počítačové programy. Postup k rozvoji obsahové stránky řeči.

1. vytváření základního zvukového materiálu (hlas, napodobení zvuků, ...),
2. první jednoslabičná slova (haf, mňau),
3. první dvouslabičná slova (mama, baba, ...),
4. vytváření základní části dětské slovní zásoby (podstatná jména a slovesa),
5. jednoslovná až dvouslovná věta (jednoduchá odpověď),
6. tvoření jednoduchých vět, základní nácvik syntaxe,
7. víceslabičná slova, další slovní druhy,
8. popis děje na obrázku, vyprávění,
9. obsah děje,
10. hovorová řeč.

Formální stránka řeči (výslovnost) se zlepšuje až poté, jestliže má dítě dostatečnou slovní zásobu, umí tvořit rozvitě a gramaticky správné věty, je schopen udržet dějovou i časovou linii a reprodukci, a jestliže dovede sluchem přesně rozlišit hlásky zvukově podobné (fonemický sluch).

Mateřská škola je důležitá pro rozvoj řeči. Aby řeč neustrnula, je dobré dávat různé podněty jako např. dětské hry. Vhodné jsou hlavně hry, při kterých dítě může uplatnit svoji představivost, kdy může vymýšlet pohybový a slovní doprovod.

Dalším podnětem je rozhovor o daném obrázku, při kterém se rozšiřuje slovní zásoba a vyjadřování. Pro menší děti je dobré používat jednoduché obrázky, starší děti mají rádi složitější obrázky se zajímavým dějem.

Oblíbené jsou u dětí i rýmované říkanky a jednoduché básničky sloužící k upevnění dětské řeči. Děje se tak kvůli tomu, protože jsou jednoduché svým obsahem, mají krátký a prostý rým a výrazný rytmus, vyslovování hlásek je pomalé. Zvětšuje se tak slovník dítěte a procvičuje se obratnost mluvidel.

Nezbytnou podmínkou tohoto rozvoje je nutná spolupráce rodičů (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

1.2.3 Vyšetření řeči

Aby mohlo dítě vůbec mluvit, je nutné, aby mluvené řeči rozumělo. Toto **rozumění** se zjišťuje u malých dětí pomocí obrázků, běžně užívaných předmětů a konkrétních denních situací. Při vyšetřování pomocí obrázku nějakého předmětu nebo situací na nich znázorněných je dítě identifikuje buď na přímý pokyn (např. **Kde je ...?**), nebo na pokyn zadaný opisem (např. **Co se jí ?**).

K vyšetření **vlastní řečové produkce** se využívá popis obrázku, rozhovor, reprodukce vyprávění i speciální počítačové programy. Pozoruje se:

1. Morfologicko-syntaktická jazyková rovina

Je velmi důležitá ke zjištění narušené komunikační schopnosti. Dítě více užívá podstatná jména než ostatní slovní druhy a užívá tvary podstatných jmen chybně (zaměňuje rody, čísla, pády). Ostatní druhy slov přibírá do slovníku pomalu, dlouho chybuje např. v předložkách a jejich vazbách ve větě. Při tvorbě jednoduchých vět dělá dítě chyby v tom, že jsou věty neúplné nebo s chybným slovosledem. Zvětšováním slovní zásoby se zvyšuje i počet dysgramatismů (Škodová, Jedlička, 2007).

Lze ji zkoumat až okolo 1. roku (Klenková, 2006).

2. Lexikálně-sémantická jazyková rovina

Tato rovina se zabývá slovní zásobou a jejím vývojem (Klenková, 2006).

Opožděný vývoj obsahové stránky řeči se nejvíce projevuje u dětí s těžkým mentálním nebo sluchovým postižením. Slovní zásoba je malá, pasivní slovník výrazně převažuje nad aktivním slovníkem. Dítě chápe nesprávně význam slov (Škodová, Jedlička, 2007).

3. Foneticko-fonologická jazyková rovina

Opoždění se v této oblasti projevuje dlouho i v lehčích případech. Velmi dlouho přetrvává neschopnost rozeznávat znělost - neznělost, narušení sledu hlásek ve slově. Výslovnost u těžších případů jde korigovat většinou až v mladším školním věku (Škodová, Jedlička, 2007).

Nejprve se upevňují v dětské řeči samohlásky, poté souhlásky (závěrové, úžinové jednoduché, polozávěrové a úžinové se zvláštním způsobem tvoření). Výslovnost se začíná vyvíjet podstatně brzo po narození. Dokončena může být asi v 5-7 letech, ale dnes se doporučuje, aby byla ukončena už v 5 letech. Při nesprávné výslovnosti je potřeba začít s logopedickou intervencí, aby při nástupu do první třídy byla výslovnost dítěte v pořádku (Klenková, 2006).

4. Pragmatická jazyková rovina

Představuje rovinu sociální aplikace, sociálního uplatnění komunikační schopnosti. Velmi důležité jsou sociální a psychologické aspekty komunikace (Klenková, 2006).

Už v této fázi je zjevný stupeň opoždění vývoje řeči. Sleduje se slovní zásoba a užití slovních druhů, gramatických tvarů. Dále se pak pozoruje tvorba a stavby věty, schopnost udržet časovou a dějovou linii a její užití při vlastním vyprávění a reprodukci, správné nebo chybné užívání jednotlivých hlásek (Škodová, Jedlička, 2007).

1.3 Slovní zásoba

Podle Kutálkové (1996) se slovní zásoba rozšiřuje nerovnoměrně. Na začátku je ještě možné napočítat jednotlivá slova, ale potom se jejich počet velmi rychle zvětšuje. Někdy může dojít k situaci, kdy se zdá, že se se slovní zásobou dítěte nic neděje. Pak se ale náhle začne slovní zásoba značně rozšiřovat.

Je to základ rozvoje myšlení každého dítěte. Její vývoj je závislý na předchozích zkušenostech dítěte, chápání situací a logických vztahů. Teprve poté se jednotlivá slova stávají součástí slovní zásoby. Nové slovo a jeho význam musí dítě nejdříve chápat, teprve potom se může stát součástí jeho slovní zásoby (Klenková, Kolbábková, 2003).

Slovní zásoba jazyka obsahuje desítky výrazů. Pro běžnou komunikaci je třeba asi 5 000 slov. Slovní zásoba se mění nejen kvantitativně, ale i kvalitativně. Význam jednotlivých výrazů se upřesňuje a vztahy mezi nimi jsou lépe chápány. Pro slovní zásobu jsou typické „dětské výrazy“, které se v řeči dětí objevily díky citově zabarveným slovům dospělých (Krčmová, Richterová, 1987).

Kutálková (1996) rozlišuje dva typy slovní zásoby:

1. Slovní zásoba pasivní - slova, kterým dítě rozumí. Začíná se vytvářet dlouho předtím, než dítě řekne první slovo.

2. Slovní zásoba aktivní - slova, která dítě opravdu užívá.

Pasivní slovní zásoba je daleko bohatší než aktivní. Její rozsah jde jen těžko sledovat. V aktivní slovní zásobě lze i dobře poznat to, do jaké míry dítě výrazy chápe. Můžeme tedy sledovat vztah slova a pojmu.

Slovník dítěte je zajímavý nejen v rozsahu, ale i v celkové stavbě. Z hlediska slovních druhů jsou pro dítě nejdůležitější podstatná jména a slovesa. Méně děti užívají přídavných jmen, příslovcí, a dlouho se v jejich mluvě objevují výrazy s obecnou

platností. Nedaří se jim se vyjadřovat přesně. Omezeně využívají spojky a z číslovek nejdříve slova neurčitá např. málo, moc (Krčmová, Richterová, 1987).

1.3.1 Vývoj slovní zásoby

V období svých prvních narozenin dítě může vyslovit jen pár jednoduchých slov. Tato slova se většinou skládají z retných souhlásek a samohlásek např. máma, táta, bebí. Postupně se ze slov stávají věty. Jedná se o počátek aktivní řeči (Vyšejn, 1995).

V první polovině druhého roku dítě disponuje s 20 - 30 samostatnými slovy. Zpočátku se rozvíjí slovní zásoba pomalu, ale později se vývoj zrychluje a dochází k zpřesňování významu jednotlivých slov. Druhá polovina roku dítěte je charakteristická tím, že se dynamicky zvětšuje slovní zásoba a objevují se v ní víceslovná mluvní spojení (Neubauer, 2001).

V půldruhém roce obsahuje aktivní slovník dítěte asi 50 slov. V této době bývá dítě schopno vyjádřit se v jednoduchých větách (dvou až tříslovné věty). Ve dvou letech pak už mluví v krátkých větách. Slovník vzroste asi o 250 - 400 slov, jeho obsah a rozsah však závisí na specifických řečových schopnostech dítěte, na temperamentu, intelektu a především na tom, kolik času dítěti rodiče věnují (Vyšejn, 1995).

Kolem druhého roku má podle Sováka (1989) slovní zásoba na 400 výrazů. Slovník však roste nerovnoměrně a u různých dětí nesterjně. Ovlivňuje to vyspělost CNS a také stimulace citové vazby.

Monatová (1994) se domnívá, že ve dvou letech dítě užívá 50 až 300 slov. Poté, co dítě zjistí, že každý předmět, jev, a činnost mají určitý název, roste jeho slovník velmi rychle.

Neubauer (2001) uvádí nárůst slovní zásoby u dítěte po druhém roce takto: Průměrně se slovník dítěte zvětšuje od 30 - 50 slov v roce a tři čtvrtě, přes 200 - 300 slov ve 2 letech.

Ve třech letech není slovník dítěte ještě tolik vyvinut. Obsahuje především slova označující předměty a jevy, které dítě přímo nazírá. Slovní zásobu tvoří při komunikaci dítěte přibližně 800 - 1 000 slov (Krčmová, Richterová, 1987).

Slovník tříletého dítěte obsahuje podle Monatové (1994) 1 000 až 1 200 výrazů.

Obvykle v tomto období už dítě mluví souvisle a je schopno hovořit o věcech, které vidělo nebo zažilo (Vyšejn, 1995).

Okolo čtvrtého roku dítě dosáhne dostatečné slovní zásoby (asi 1 500 slov), která mu umožňuje se plně zapojit do běžné řečové komunikace nejen v prostředí své rodiny, ale i v prostředí mateřské školky (Dolejší, 1995).

Zhruba v pěti letech dochází ke zdokonalování řeči v oblasti obsahové i v oblasti správné výslovnosti (Vyštejn, 1995).

Množství slov, kterých užívá pětileté dítě je přibližně 2 000 (Dolejší, 1995).

V šestém roce tvoří slovní zásobu dítěte asi 2 500 - 3 500 slov. Rozšiřuje se podíl přídavných jmen a příslovcí, zvětšuje se počet předložek a spojek. Nabývají slova pro abstraktní a obecné pojmy (Krčmová, Richterová, 1987).

Dítě by mělo mít v této době už řeč plně vyzrálou (souvislá a mluvnicky správná řeč a výslovnost) a mohlo by tedy nastoupit do školy. Dítě disponuje, jak uvádí Dolejší (1995), asi 3 500 až 4 000 slovy.

Vyštejn (1995) píše ve své knize, že aktivní slovní zásoba má u šestiletého dítěte asi 2 500 pojmů.

Mezi dětmi, které vyrůstají v rodině, a dětmi, které docházejí do mateřské školky, lze vidět určité rozdíly v rozsahu slovní zásoby a jejího obsahu. Praxe proto ukazuje, že u dětí docházejících do mateřské školky se slovník rozvíjí lépe než v rodině. Je to kvůli tomu, že vývoj je veden pravidelně (Krčmová, Richterová, 1987).

Jak uvádí kniha (Langmeier, 1991), znají sedmileté děti podle Příhody asi okolo 18 633 slov.

Zmiňované informace o slovní zásobě jsou však pouze orientační, protože jsou mezi dětmi významné rozdíly. Plyne to ze zdravotního stavu, podnětného rodinného prostředí atd. Zároveň je také známo, že děvčata začínají mluvit o něco dříve než chlapci (Dolejší, 1995).

Chlapci se mohou z hlediska řeči až o půl roku opožďovat než děvčata. Slovní zásoba je tedy o něco menší (Monatová, 1994).

1.3.2 Rozvoj slovní zásoby

Rozvoj slovní zásoby je nedílnou součástí všech činností. Její rozsah však není jedinou důležitou věcí týkající se rozvoje dětského vyjadřování. Do rozvoje slovní zásoby však patří i její prohlubování, tedy to, že dítě chápe označení pro jednotlivé

pojmy a uvědomuje si vztahy existující mezi těmito pojmy (Krčmová, Richterová, 1987).

Patří do stádia předškolního věku. Jde zde o období, ve kterém vlivem špatných výchovných vlivů, postojů a působení, může být v některých případech narušena výchova dětské řeči (Sovák a kol., 1984).

Dětský slovník obohacujeme nejlépe rozhovorem s dítětem o všech věcech. Veškerou činnost doprovázíme slovem. Během rozvoje slovníku musíme být k dítěti co nejvíce trpěliví a pravdivě mu odpovídat na jeho zvědavé otázky typu „Co je to?“, „Jak se jmenuje?“ a hlavně „Proč?“ Toto období (třetí rok věku dítěte) potřebuje od nás dospělých mnoho trpělivosti, jelikož se děti opakovaně ptají na to, co už dávno vědí. Není to však projev zvědavý, ale děti tím tak navazují mluvní kontakt s ostatními (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

Tuto chuť mluvit je velmi důležité podporovat. Čím více příležitostí k užití řeči dítě dostane, tím více bude moci užívat svou správnou řeč. Významnou část mají i dětské knížky úměrné věku dítěte. Vyprávění pohádek se musí přizpůsobit vnímavosti dítěte. Vypravěč si však musí dávat pozor na to, aby nenapodoboval pomocí řeči jednotlivé pohádkové postavy např. čarodějnice - huhňáním a šišláním, čerta koktáním, atd. (Sovák a kol., 1984).

V knize (Škodová, Jedlička, 2007) je uvedeno, jak postupuje klinický logoped při rozvoji slovní zásoby:

- Rozvoj řeči probíhá ze základního zvukového materiálu.
- Rozvíjí především obsahovou stránku řeči. Teprve poté výslovnost (formální stránku). Mnohdy je špatné to, když se snažíme o správnou výslovnost dítěte, i když jeho slovní zásoba není dostatečná a také jeho schopnost usměrňovat pohyby mluvidel.
- U dětí s minimální schopností produkovat slova, začíná s nácvikem rozumění řeči a nenásilnou podporou chutě do mluvení.

1.3.3 Diagnostika rozsahu slovní zásoby

Je to složitá metoda, jelikož velikost slovní zásoby u tříletého dítěte bývá už dost velká a některá slova, i když je dítě s jistotou zná, se nemusejí v rozhovoru s dítětem vůbec ukázat. Je však důležité se zajímat nejen o to, zda dítě užívá daná slova, ale i zda

chápe jejich obsah. Cílem tedy není zaznamenat celkový rozsah slovníku dítěte, nýbrž úroveň znalostí, které jsou pro určitý věk nutné.

Velikost slovníku dítěte zjišťujeme podle toho, do jaké míry je schopno pojmenovávat předměty, jevy nebo činnosti, které zná. Úroveň vědomostí slovní zásoby lze sledovat při společném rozhovoru na dané téma (reálná situace). Velký význam mají i vybrané obrázky z různých pomůcek, které slouží k jazykové výchově (Krčmová, Richterová, 1987).

1.4 Vliv sociálního prostředí

Jazyk a řeč jsou funkce, které dítě slyší. Jestliže žije v dobrém prostředí, osvojí si tyto funkce většinou brzy v prvních letech svého života (Synek, 1994).

Nesprávný vzor řeči je příčinou zcestného vývoje řeči. Dítě se proto prostřednictvím nápodoby naučí nesprávnou výslovnost nebo méně časté výrazy a mluvní stereotypy (Sovák, 1981).

Vývoj řeči ovlivňuje kromě biologických faktorů i sociabilita, což je schopnost navazovat a rozvíjet sociální vztahy. Pokud už v prvním roce života dítě trpí na nedostatek citové stimulace, nevznikají podmínky pro sociální vztahy. Dítě potom nemá ani chuť navazovat kontakt pomocí řeči, nerozvíjí se ani zvědavost a přirozená potřeba dosahovat nových informací (Škodová, Jedlička, 2007).

Na vývoj dítěte a jeho řeč mají vliv tři prostředí. Rodinné, pracovní (jesle, mateřská škola, dětský domov atd.) a mimopracovní (hřiště, ulice, zábavní místnosti atd.). Prostředí působí na dítě svými vlivy aktivně a náhodně. Všechna prostředí, ve kterém děti žijí, však nejsou stejná, protože působí jinými způsoby a podněty. Děti pak nevyrostají stejně a ani ve stejném prostředí.

Dítě ovlivňuje mnoho různých věcí, především však lidé. Jedná se o prostředí sociální neboli společenské. A právě společnost má velký význam pro rozvíjení řeči a také myšlení. Bez mluvícího prostředí nemůže být dítě schopné mluvit. Tam, kde je nedostatek řečových podnětů, jsou děti opožděné ve vývoji řeči, myšlení a jiných funkcí (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

Sovák (1981) ve své knize uvádí dva typy patologického výchovného prostředí:

1. Výchova nedostačující

Tento typ výchovy může vytvořit tzv. syndrom zanedbanosti. Dítě je opožděné ve vývoji duševním, i když se jeho vnitřní řeč vytváří.

2. Výchova nadměrná (perfekcionistická)

Tato metoda výchovy dítě velmi stresuje, a proto se kvůli tomu mohou u dítěte vytvořit neurózy řeči jako je např. mutismus, koktavost, surdomutismus a další.

Dále se Sovák zmiňuje o **stimulaci řeči**. Pokud se nepodceňuje chuť komunikovat a ani motivace ke kontaktu s řečí a chybí-li správný mluvní vzor, nevyvinou se napodobovací reflexy. Stimulace se rozděluje na:

1. Nedostačující stimulace

Jedná se o výchovnou a mluvní zanedbanost. Vývojová nemluvnost nemusí být ale trvalá. Při včasné úpravě stimulačních vlivů se však může vývoj řeči dostat do normálního stavu, který odpovídá prostředí, individuálním vlastnostem a schopnostem dítěte.

2. Nadměrná stimulace

Tato stimulace vede k útlumu. Mnoho podnětů nebo podnětů velmi silných mají špatný vliv na duševní život i řeč dítěte. Velké množství mluvních podnětů, které neodpovídají svým obsahem věku dítěte, ho můžou značně zatěžovat. Nucení do rychlého rozvoje řeči může u dítěte vyvolat stres a opoždění vývoje řeči.

V 60. letech minulého století uvedl Basil Bernstein proces socializace dítěte, jehož hlavním prostředkem je jazyk. Tento psycholog a lingvista určil dva jazykové kódy a to rozvinutý a omezený.

První kód, tedy **rozvinutý**, se vyskytuje především u dětí, které žijí ve středních vrstvách. Na rozdíl od toho si **omezený** kód získávají děti rodičů, kteří spadají do nižší třídy např. dělníci.

Vlastností řečového kódu jsou jazykové prostředky, se kterými mluvčí nakládá a které mu slouží ke komunikaci. Podle Bernsteina souvisí tyto prostředky se sociálními vztahy. Lidé, kteří vstupují do těchto jazykových prostředků jako ovládané osoby, používají omezený kód, který je pro běžný život dostatečný. Nestáčí však k vyjádření individuální odlišnosti jedince jako kód rozvinutý. Ten umožňuje mluvčímu vyjádřit své pocity, názory, svoji osobu atd. Pokud dítě vlastní jeden, nebo druhý jazykový kód, ovlivňuje to jeho výsledky ve škole. <http://www.sociologie.unas.cz>. [09-03-14]

1.4.1 Rodina jako sociální prostředí

Rodina umožňuje rozvíjet a obohacovat jazyk. Okolo dítěte by měla znít srozumitelná, informačně i citově bohatá, správně vyslovovaná, klidná a uvolněná řeč. Protože rodiče, kteří na dítě šišljají, breptají, a hovoří patlavou řečí, ztěžují dítěti ovládnutí jazyka a zpožďují a komplikují vývoj řeči a dalších psychických funkcí dítěte. Jazyk a řeč dítěte se lépe obohacuje v rodině, ve které si dospělí udělají více času na hry a komunikaci se svými dětmi i přesto, že dítě zpočátku komunikuje neverbálně (Synek, 1995).

Nejprve má největší význam matka. Poté, co se dítě narodí, musí se přizpůsobit novému prostředí a zvykat si na nový život. Pomocí matky dítě jako kojeneček získává pozitivní vztahy k lidem. Otec je také významný a spolu s matkou se doplňují ve výchově. Úplná rodina (otec, matka, sourozenci) je pro vývoj dítěte nejvhodnější. Děti osiřelé, svobodných matek nebo děti z rozvedených rodin jsou ochuzeny o výchovnou stabilitu. Dítě se nemá ke komu citově přimknout, nikdo je nepochválí, neodmění ale také nepotrestá a nenapomene. Vytváří se tak citová prázdnota, plachost, nejistota, nechut' mluvit a setkávat se s okolím. Dítě z rozvrácených rodin se většinou stávají přítěží svých rodičů, což také dítě vycítí a mohou se u něj pak vyskytnout mluvní neurotické poruchy, nevhodné chování, výkyvy charakteru (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

1.4.2 Vyšetření vlivu prostředí

Stav sociálních vztahů a sociokulturního prostředí zjistí klinický logoped na základě vzájemné komunikace, verbálního i neverbálního chování jednotlivých členů a také podle toho, zda se rodiče zajímají o stav vývoje řeči u svého potomka. Úroveň sociálních vztahů v širším kruhu rodiny a okolí dítěte jako je např. mateřská škola a budoucí vývoj řeči vyšetří klinický psycholog (Škodová, Jedlička, 2007).

1.5 Poruchy řeči

Tyto poruchy jsou u dětí velmi hojné. Jedná se o nejvíce běžné postižení hlavně u dětí předškolního věku. Řečové postižení však může být důsledkem vzniku nějaké nepříjemné situace, stresu, atd. Někdy bývá i důvodem k odložení školní docházky nebo

může ztěžovat prvňáčkům výuku čtení a psaní. Toto postižení může vzniknout v podstatě po celý život člověka, především však v dětství. Řeč se může rozvíjet opožděně, omezeně, zvukově nesprávně nebo se nevytvoří vůbec. V průběhu života může u ní dojít k narušení plynulosti a nebo se může částečně nebo zcela ztratit (Vyštejn, 1995).

Všechny poruchy řeči negativně ovlivňují začleňování jedince do společnosti a mají vliv na jeho společenský a duševní rozvoj, jeho výchovu a vzdělávání. Poruchy řeči rozděluje Monatová (1994) na:

1. opožděný vývoj řeči,
2. vady výslovnosti,
3. poruchy zvuku řeči (huhňavost),
4. poruchy tempa řeči (breptavost),
5. neurotické poruchy řeči,
6. centrální poruchy řeči.

V knize (Edelsberger, Kábele, 1988) je uvedeno další členění poruch řeči a to poruchy celkového vývoje řeči a poruchy jednotlivých složek mluvního projevu.

1.5.1 Vývojové poruchy řeči

Vývojové poruchy řeči souvisí s procesem zrání CNS a rozvojem kognitivních, percepčních, jazykových a motorických schopností. Tyto poruchy proces pozměňují a složitými vazbami mají na něj vliv. Daný proces zrání CNS bývá narušen poruchou v jakékoliv fázi, nejčastěji vlivem úrazu nebo vzniklého onemocnění (Neubauer, 2001).

Řeč se může vyvíjet nesprávně nebo může být porušena. Jestliže je poškozen nějaký orgán nutný k řeči, jedná se o poruchy organické. Dalším typem jsou poruchy funkcionální, které jsou příčinou špatné výchovy a prostředí (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

Sovák (1981) ve své knize popsal příčiny vývojových vad, které jsou buď biologické nebo společenské. Za biologické příčiny považuje Sovák dědičnost, různá lehká poškození a opožděné vyžívání CNS. Ke společenským příčinám řadí především patologii výchovného prostředí.

Jak uvádí knížka (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980), rozdělují se poruchy vývoje řeči na vývoj nesprávný (scestný), omezený, přerušovaný, předčasný, opožděný.

V knize (Edelsberger, Kábele, 1988) je navíc uveden i vývoj porušený neboli narušený a vývoj zamezený.

1. Vývoj nesprávný (scestný) vzniká při vrozených rozštěpech patra. Jedná se o palatolalii (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

Je charakterizován deformací vývoje řeči, který se až dosud vyvíjel normálně. V budoucnu se může tento vývoj zhoršovat, zlepšovat a nebo stagnovat (Edelsberger, Kábele, 1988).

2. Vývoj omezený - všechny dovednosti a činnosti jako např. mluvení se rozvíjí pomalu a se zpožděním. V dalším průběhu nedojde k dosažení obvyklé úrovně (Sovák, 1981).

Vyskytuje se u mentálně zaostalých dětí a nebo u dětí s těžší poruchou hybnosti, které mají však normální intelekt (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

3. Vývoj přerušovaný se vytváří při poranění nebo jiném poškození řečové oblasti v mozku (afázie), při ohluchnutí, v době neukončeného vývoje řeči nebo jako důsledek traumatu (Edelsberger, Kábele, 1988).

Vlivem onemocnění dítěte se řeč dále nevyvíjí a dítě mnoho slov zapomene. Po uzdravení však za nějaký čas dohoní všechno, co zapomnělo (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

4. Vývoj předčasný se objevuje buď nadměrnou snahou dospělých, nebo nevědomky. Dítě mluví dříve než ostatní vrstevníci, užívá nepřiměřená slova ke svému věku, a proto disponuje více znalostmi. Urychlování řeči však není nikdy dobré, jelikož jsou děti ochuzeny o kontakt se stejně starými dětmi (Pavlová-Zahalková, Ohnesorg, Kantor, 1980).

5. Vývoj porušený (narušený) je charakteristický postižením počátku rozvoje řeči, i když tato řeč měla normální základ. Následky poškození mohou být dočasné nebo jsou dlouhodobé až trvalé. Nedochozí poté nejen k rozvoji, ale dokonce se zhoršuje i již dosažená úroveň (Sovák, 1981).

Vytváří se vlivem fyzických a psychických faktorů. Jedná se o dílčí a kvalitativní poruchy mluvního projevu (Edelsberger, Kábele, 1988).

6. Vývoj opožděný vyjadřuje to, když dítě začne mluvit déle, než ostatní vrstevníci. V případě překročení třetího roku dítěte, posuzuje se tento vývoj za nemluvnost (Novotná, Kremlíčková, 1997).

Klenková ve své knize (2006) uvádí, že pokud dítě nemluví ve 3 letech nebo mluví málo než ostatní vrstevníci, lze tento stav nazvat jako opožděný vývoj řeči.

Opožděný vývoj řeči může být součástí jiných vývojových poruch a může být symptomem jiných onemocnění nebo postižení. Zpomalení vývoje řeči se může projevit ve všech jazykových rovinách, nebo jen v některé z nich. Nejdříve je hlavně narušena obsahová stránka řeči, což se projevuje malou slovní zásobou. To má za následek větší pasivní slovník než aktivní. Po nápravě jsou její příznaky znát nejvíce v chybné výslovnosti některých hlásek - formální stránka (Škodová, Jedlička, 2007).

Projevuje se i chudší gramatickou stavbou vět a celkově sníženou mluvní pohotovostí a dovedností dítěte. Je jednou z hlavních příčin školní nezralosti a nepřipravenosti dítěte pro nástup do první třídy. Pokud je stanoven odklad školní docházky, musí takovéto dítě docházet k logopedovi. Teprve potom lze určit, jestli šlo o vývoj opožděný nebo omezený (Edelsberger, Kábele, 1988).

Původcem opožděného vývoje řeči může být podle Beranové (2002) porucha sluchu nebo ztráta sluchu; poškození mluvidel nebo jejich nedokonalé utváření (rozštěp patra); celkové opoždění duševního vývoje dítěte (mentální retardace); dětský autismus; psychická zanedbanost a deprivace (málo vnějších podnětů, nízká kulturní úroveň, ústavní péče, výchovná zanedbanost); lehká mozková dysfunkce; jednostranný opožděný vývoj řeči.

Běžnější příčinou je špatné výchovné prostředí jako např. nedostatek komunikace s dítětem, izolace dítěte, chladný vztah, zesměšňování atd. Příčinou tohoto vývoje může být i nadměrná péče, vysoké požadavky na chování i řeč dítěte (Novotná, Kremlíčková, 1997).

Pro opožděný vývoj řeči, kterým trpí děti, je vhodné:

- doporučit rodičům zařadit dítě do mateřské školky,
- poskytovat dobrý mluvní vzor,
- rozvíjet chuť dítěte do mluvení,
- rozvíjet sluchovou a zrakovou percepci,
- rozvíjet rozumění řeči,
- rozvíjet aktivní i pasivní slovní zásobu,
- rozvíjet motorické schopnosti,

- rozvíjet řeč (Klenková, 2006).

Dále je důležité nenutit dítě do mluvení; nečekat, až bude dítě klást otázky samo; využít různých motivačních pomůcek (knížka, obrázek, loutky, maňásek atd.) (Matějček, 1996).

7. Vývoj zamezený představuje úplnou absenci řeči při nevyvinutí nebo raném poškození řečové oblasti v mozku (nemluvnost, alálie) nebo při těžkém stupni mentální retardace. U řeči v tomto případě nedošlo k vývoji vlivem nevyvinutí nebo raného poškození funkce řečových oblastí v mozku. Charakteristickým příkladem tohoto vývoje řeči je alálie neboli **vývojová dysfázie** (Edelsberger, Kábele, 1988).

Vývojová dysfázie je vada řeči, do jejíhož vývoje bylo zasaženo už od počátku a nelze tedy říci, že jde o stav získaný až po osvojení řeči. Dnešní klinická logopedie nazývá vývojovou dysfázi jako specificky narušený vývoj řeči, která se projevuje obtížnou schopností nebo neschopností mluvit verbálně, přestože jsou k rozvoji řeči vhodné podmínky (Škodová, Jedlička, 2007).

Podle Klenkové (2006) se jedná o narušenou komunikační schopnost a centrální poruchu řeči. Dochází k ní poškozením rozvíjející se CNS.

Sovák (1981) uvádí tyto příčiny dysfázie - **funkcionální** (ze špatného společenského prostředí) a **orgánové**, které jsou ovlivněny patologickými změnami (nevyzrálost CNS).

Lze rozlišovat motorickou, senzoricou nebo celkovou dysfázi.

Motorická dysfázie se vyznačuje tím, že dítě odlišuje zvuky lidské řeči, rozumí mluvenému slovu, zvládá jednotlivá písmena i psaný text. Neumí ale začít rozvíjet vlastní řeč a komunikovat slovně s okolím.

Při senzoricé dysfázii není postižený jedinec schopen mluvit z důvodů nerozeznání a nepoznání zvuků lidské řeči a tvarů písmen, i když není narušen zrak ani sluch.

Nejhorší je **celková dysfázie**, při které se handicapovaný nenaučí sám mluvit, jelikož nerozumí řeči, kterou slyší od okolních lidí (Monatová, 1994).

Podstatou rozvoje komunikačních schopností u vývojové dysfázie je orientace na celkovou osobnost dítěte. Terapie je zaměřena na rozvoj těchto oblastí:

- zrakové vnímání,
- sluchové vnímání,
- myšlení,
- paměť a pozornost,
- motorika,

- schopnost orientace,
- grafomotorika,
- řeč.

Tyto oblasti však nelze rozvíjet samostatně, ale musí se kombinovat (Klenková, 2006).

2. PRAKTICKÁ ČÁST

2.1 Cíl výzkumné sondy

Cílem mé diplomové práce je zjistit úroveň slovní zásoby u žáků na začátku první třídy základní školy. Vyšetřit tuto úroveň jednak podle Testu verbálního myšlení (Orientační test školní zralosti - verbální myšlení) od Jaroslava Jiráska a také pomocí dějového obrázku, kde se bude sledovat schopnost žáků popisovat daný obrázek a bohatost využití slovních druhů. Dalším cílem je porovnat tyto schopnosti u dívek a chlapců, zjistit případný odklad školní docházky u některých žáků.

2.2 Hypotézy

H 1:

Předpokládá se, že v Testu verbálního myšlení od Jaroslava Jiráska dosáhnou průměrně žáci 1. třídy známku v rozmezí klasifikačního stupně jedna až tři.

H 2:

Předpokládá se, že schopnost popisovat daný dějový obrázek a bohatost využití slovních druhů bude u děvčat lépe rozvinuta než u chlapců.

H 3:

Předpokládá se, že budou děti v popisování dějového obrázku nejvíce užívat podstatná jména a slovesa, což vyplývá z vývoje slovní zásoby dítěte.

2.3 Charakteristika zkoumaného vzorku

Výzkumnou sondu jsem prováděla s žáky prvních tříd na konci září roku 2008. Jednalo se zde o dvě první třídy Základní školy Příbyslav. Celkem jsem tedy vyšetřila 30 žáků, z toho 15 dívek a 15 chlapců.

Základní škola Příbyslav Bechyňovo náměstí 33 Příbyslav 5 8 2 2 2	třída 1. A	třída 1. B
	počet žáků - 4	počet žáků - 26
	dívek - 4	dívek - 11
	chlapců - 0	chlapců - 15

2.4 Metody a metodologie výzkumné sondy

Pro realizaci mého stanoveného cíle jsem pro svoji práci použila metodu testovou a metodu rozhovoru.

2.4.1 Metoda testová

Ke zjištění úrovně slovní zásoby žáků na začátku první třídy základní školy jsem si vybrala právě tuto metodu.

Je to Test verbálního myšlení od Jaroslava Jiráska složený z 20 otázek. Tyto otázky zjišťují základní orientaci dítěte v běžných situacích, schopnost umět přemýšlet a také zjišťuje znalosti, které by se dítě mělo naučit v mateřské školce jako např. barvy. Tento test je zobrazen v příloze č. 1.

Před výzkumem jsem nejdříve požádala ředitele i učitelky prvních tříd ZŠ Příbyslav, zda bych mohla na jejich škole výzkum vůbec provádět. Teprve poté jsem se pomocí písemné žádosti zeptala rodičů, jestli bych mohla dané šetření realizovat s jejich dítětem. Na to mi všichni rodiče odpověděli kladně s tou podmínkou, že jména dětí nebudu nikde zveřejňovat a pouze je užiji ke své práci v anonymní podobě. Všechny dosažené informace se budou týkat pouze žáků, kteří se zúčastní tohoto výzkumu. Celkové hodnocení bude určené jen pro vyšetřované žáky.

Pro vyšetření testu je však velmi důležité a nutné nalézt takovou místnost, aby zde bylo ticho, klid a nikdo zde nerušil při provádění výzkumu. Právě tato místnost se naštěstí nacházela v blízkosti tříd, kde jsem prováděla již zmiňované šetření. Po celou dobu výzkumu mi byla tato místnost k dispozici.

Jednotlivé žáky jsem postupně vodila z jejich třídy do místnosti. Během této cesty jsem se snažila s dítětem si trochu popovídat a tím si ho i získat. Některé děti se totiž velmi styděly a asi se bály i toho, co je to bude vlastně čekat. Proto jsem první den mého konání na škole měla menší problém s tím, že jsem musela žáky přemlouvat, aby se mnou vůbec šly provést šetření. Po prvních odvážlivcích však tento ostych z dětí spadl, a v dalších dnech mého výzkumu jsem už neměla v tomto směru problém.

Poté, co jsem přivedla žáka do místnosti, nejdříve jsem se mu představila a zeptala se na jeho jméno, které jsem si hned zapsala. Další údaje jako přesný věk, návštěvnost MŠ nebo odklad školní docházky jsem měla k dispozici od učitelek.

Pak jsem žákovi srozumitelně vysvětlila, co se bude dít, a popsala jednoduše průběh testu a z kolika otázek se skládá. Ujistila jsem žáka, že když nebude umět odpovědět na některou otázku, nic se nestane, a budeme pokračovat v testu dál. Potom už jsme mohli přistoupit k provádění testu.

Postupně jsem každou otázku podle daného pořadí žákovi pomalu přečetla a následně zapisovala jeho odpověď. V mnohých případech se stalo i to, že jsem danou otázku musela číst znovu, protože dítě otázce nerozumělo. Průměrně na test žáci odpovídali asi okolo 10-12 min. Každý však odpovídal různým tempem.

Po skončení testu jsem si prošla všechny testy s odpověďmi a obodovala je podle předem stanovené bodové stupnice. Po sečtení bodů jsem jednotlivé testy ohodnotila výslednou klasifikační známkou. Z jednotlivých známek jsem vytvořila průměr jak u dívek, tak i u chlapců. Na závěr jsem tyto průměry porovnávala mezi sebou a tím zjistila rozdíl v úrovni slovní zásoby u dívek a chlapců.

2.4.2 Metoda rozhovoru

Tuto metodu jsem využila ke sledování schopnosti žáků popisovat daný dějový obrázek a bohatosti využití slovních druhů.

Taktéž jsem v tomto případě požádala rodiče vyšetřovaných dětí o souhlas. Zároveň jsem i rodiče obeznámila, že dané údaje budou natáčeny na diktafon, a slíbila jsem jim

anonymitu jména jejich dítěte. I v tomto případě se dané získané údaje budou vztahovat pouze k vyšetřovaným žákům. Stejně jako tomu bylo u Testu verbálního myšlení, vyplývá celkové hodnocení jen pro šetřenou skupinu 30 žáků.

Nutné bylo najít klidnou a ničím nerušenou místnost. I v tomto případě se jednalo o místnost, kde jsem prováděla Test verbálního myšlení.

Dané údaje, které děti říkaly při popisování dějového obrázku, jsem si natáčela na diktafon.

Dále bylo třeba pro tuto metodu použít i nějaký dějový obrázek, který by mohli žáci popisovat. Proto jsem zvolila obrázek z knížky Petr, Hanka a táta mají starosti od Oldřicha Černého a Boženy Trilecové (1984). Knihu ilustroval Gabriel Filcík. Tento obrázek jsem dětem předkládala v barevné formě. Zobrazoval běžnou situaci lidí, kteří nakupují ve Zverimexu.

Pro jednotlivé žáky jsem si už nechodila, jelikož jsem popisování obrázku s dětmi vyšetřila ihned po Testu verbálního myšlení.

Každého žáka jsem před popisováním obrázku nejdříve informovala o tom, co se bude s obrázkem vůbec dělat. Poté, co jsem žákovi dala zmiňovaný obrázek, dala jsem mu pokyn k tomu, aby mohl začít sám mluvit o obrázku: „Já ti teď ukážu pěkný obrázek. V klidu si ho prohlédni a pověz mi, co všechno na obrázku je. Co se tam děje, koho tam vidíš. Prostě mi o obrázku řekni, co nejvíce dovedeš.“ Pak jsem zapnula diktafon. Žáci nejdříve mluvili sami, ale když už jim došli slova, pomáhala jsem jim svými navádějícími otázkami podle toho, o čem daný žák ještě nemluvil. Např.: Kolik je na obrázku myší, rybiček, dětí? Kde jsou morčata? Jak se jmenuje obchod, který je na obrázku? Jaký je had? Jaké barvy vidíš na obrázku?... a další.

Počet slov, které žáci řekli, jsem si zaznamenala do tabulky č. 12 a 13. Většinou o obrázku hovořili průměrně kolem 4 min. Při popisování jsem si také všimla, zda děti používaly věty jednoduché nebo souvětí a zda jsem jim musela pomáhat svými navádějícími otázkami.

2.5 Výsledky a jejich interpretace

2.5.1 Test verbálního myšlení

Tab. č. 1: Test verbálního myšlení (dívky) – počet bodů celkem

Jméno	Věk	Počet bodů celkem	Známka
L. Č.	6,8	20	2
P. Č.	6,0	11	3
M. H.	6,10	19	2
V. M.	7,1	27	1
E. M.	6,5	21	2
A. P.	6,3	20	2
Ž. P.	6,6	26	1
N. S.	6,2	24	1
N. Š.	6,9	31	1
V. V.	6,9	26	2
K. Z.	6,6	18	2
Š. B.	6,6	31	1
M. K.	6,5	4	3
M. R.	6,10	18	2
L. Š.	7,3	24	1

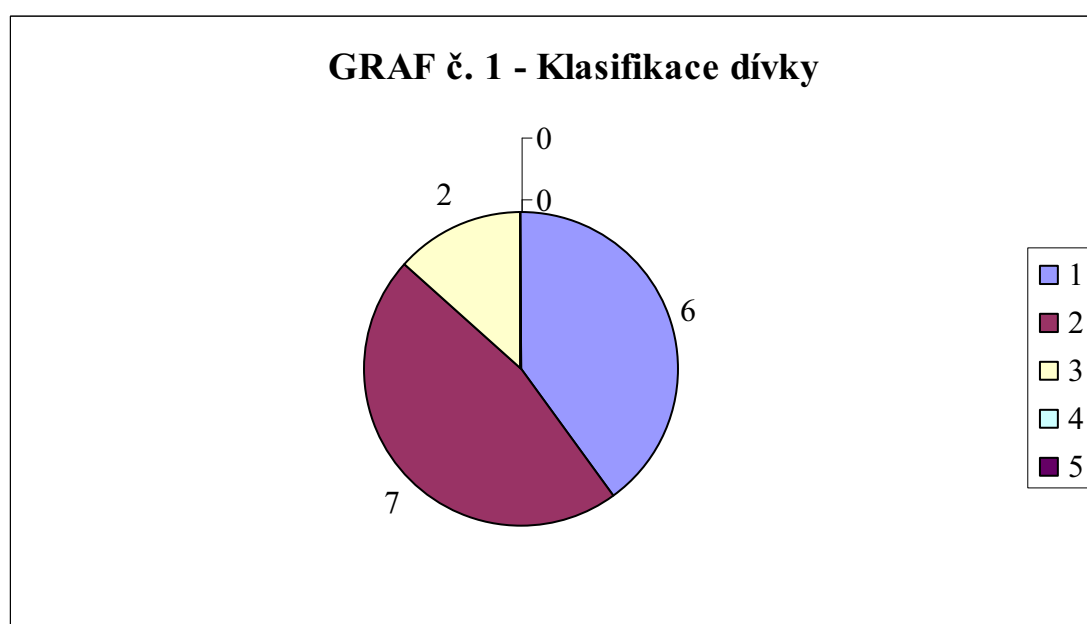
Jak ukazuje tabulka č. 1, nejmenší počet bodů, který byl u dívek v testu dosažen jsou 4, tj. 40,6 %. Tento počet bodů odpovídá třetímu stupni klasifikační stupnice. Největší dosažený počet bodů byl 31, tj. 79,2 %, což je srovnatelné se známkou č. 1. Průměrně dívky dosáhly $21,3$ bodů, tj. 65,7 % a to odpovídá hodnotě známky č. 2.

Dívka, která získala v testu nejméně bodů, tj. 4, byla během provádění testu velmi neklidná a málo soustředěná. Její chování značně ovlivnilo výsledek testu a mohlo by být jednou z příčin problémů v učení. Mohlo to být způsobeno ale i tím, že dívka nedokázala na dané otázky odpovědět, a proto byla neklidná a nesoustředěná.

Tab. č. 2: Test verbálního myšlení (dívky) – klasifikace

Klasifikace	Dívky	Známka dívek %
1	6	40
2	7	47
3	2	13
4	-	-
5	-	-
Průměrná známka	$1,7\bar{3}$	

Z tabulky č. 2 a grafu č.1 vyplývá, že 6 dívek dosáhlo stupně jedna klasifikační stupnice, tj. 40 %. Dvojky dosáhlo 7 dívek, tj. 47 % a trojky pouze 2 dívky, tj. 13 %. Čtyřku ani pětku nezískala žádná dívka. Průměrná známka dívek je $1,7\bar{3}$.

Graf č. 1 názorně ukazuje údaje z tabulky č. 2.

Tab. č. 3: Test verbálního myšlení (chlapci) – počet bodů celkem

Jméno	Věk	Počet bodů celkem	Známka
A. A.	7,2	28	1
F. B.	6,1	14	2
P. Č.	7,2	-4	4
Z. P.	6,4	15	2
D. H.	6,5	16	2
M. H.	6,2	6	3
T. H.	6,5	22	2
M. M.	7,3	10	3
T. N.	7,0	27	1
M. N.	7,1	21	2
M. P.	7,0	22	2
A. P.	6,3	9	3
M. P.	6,3	13	3
P. R.	6,1	16	2
J. Z.	6,3	15	2

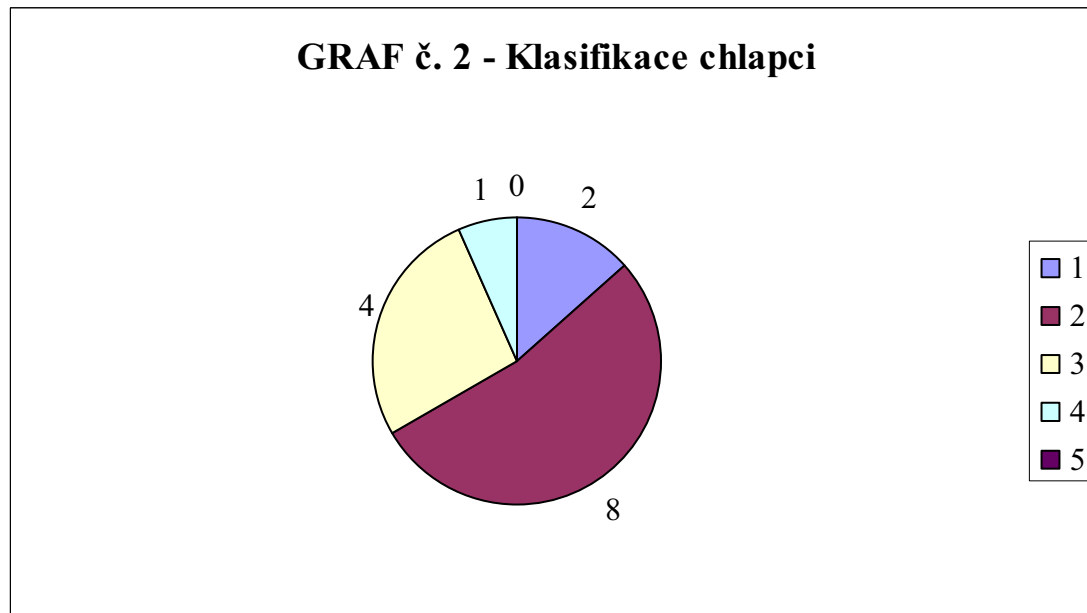
Jak je napsáno v tabulce č. 3, nejlepší žák získal 28 bodů, tj. 75,4 %, což odpovídá známce č. 1. Nejhorší žák dosáhl v testu pouze mínus 4 body, tj. 29 %. Tento počet bodů odpovídá čtvrtému stupni klasifikační stupnice. Průměrný počet bodů, který chlapci získaly, je $15,3$ bodů, tj. 54,8 %. To je srovnatelné se známkou č. 2.

Nejméně bodů, tj. mínus 4, získal chlapec žijící ve slabších sociálních podmínkách. Bydlí pouze s matkou, která se sice snaží o jeho správnou výchovu, ale jelikož je sama, na vše nestačí jak finančně tak i časově. Chlapec bude mít zřejmě problémy s učením, a i když jeho intelekt může být průměrný, bude značně zaostávat za ostatními spolužáky.

Tab. č. 4: Test verbálního myšlení (chlapci) – klasifikace

Klasifikace	Chlapci	Známka chlapců %
1	2	13
2	8	53
3	4	27
4	1	7
5	-	-
Průměrná známka	$2,2\bar{6}$	

Z tabulky č. 4 a grafu č. 2. vyplývá, že z testu měli jedničku pouze 2 chlapci, tzn. 13 %. Druhý klasifikační stupeň získalo 8 chlapců, tj. 53 %. Trojku měli 4 chlapci, tj. 27 % a čtyřku pouze 1 chlapec, tj. 7 %. Pátého stupně klasifikační stupnice nedosáhl žádný žák. Průměrně chlapci dosáhli známky $2,2\bar{6}$.

Údaje v grafu č. 2 plynou z tabulky č. 4.

Tab. č. 5: Test verbálního myšlení – počet bodů celkem

Nejvíce bodů	Počet žáků	Počet žáků v %	Nejméně bodů	Počet žáků v %	Počet žáků
31	2	6,6̄	- 4	3,3̄	1

Tabulka ukazuje, že nejvíce bodů (31), bylo v testu dosaženo dvěma žáky, tj. 6,6̄ %. Nejmenší počet bodů, tedy mínus 4, získal pouze jeden žák, tj. 3,3̄ %.

Souhrnná tabulka všech vyšetřovaných žáků

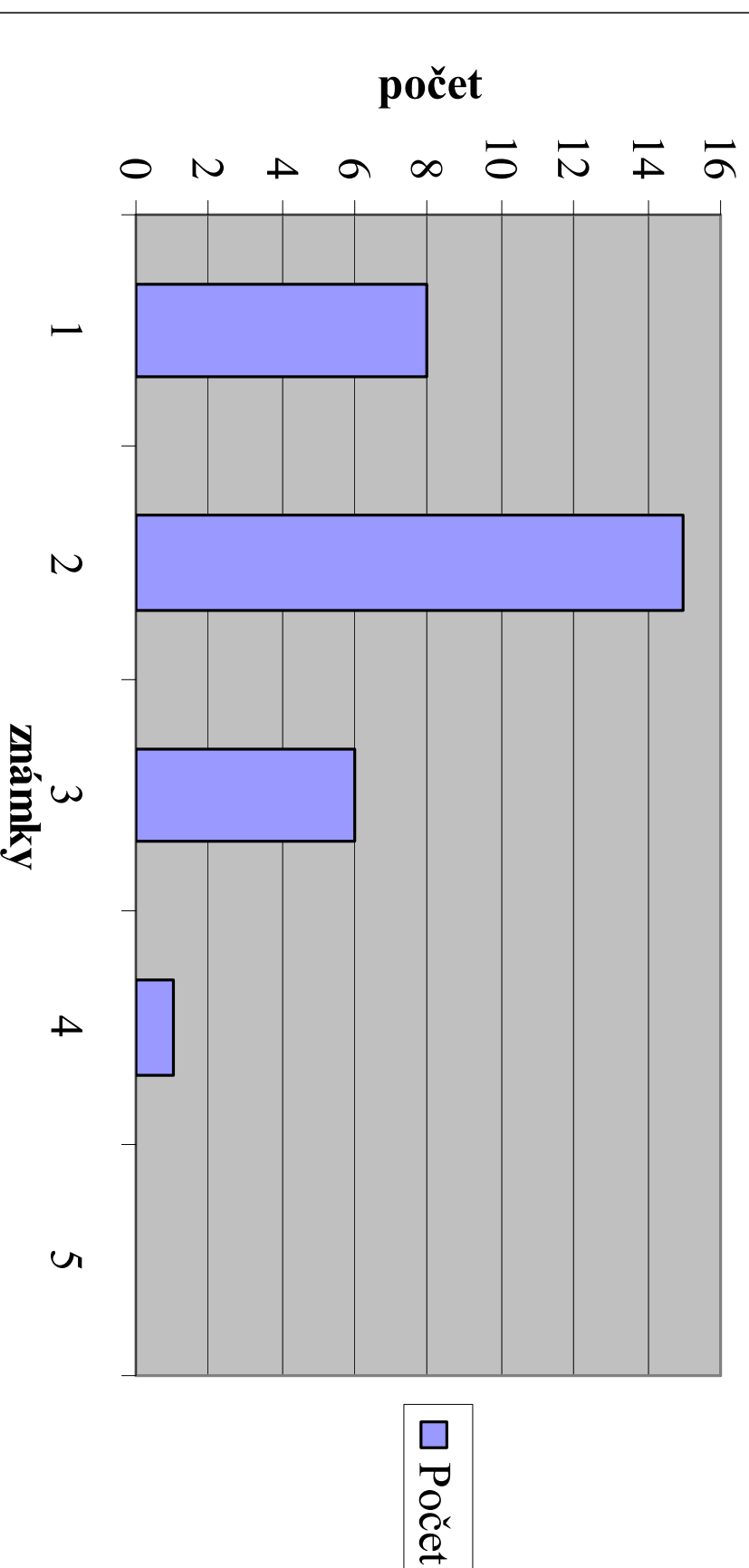
Tab. č. 6: Test verbálního myšlení (všichni žáci) - klasifikace

Klasifikace	Celkový počet získané známky		Známky celkem %
	chlapci	dívky	
1	8		26,6̄
	2	6	
2	15		50
	8	7	
3	6		20
	4	2	
4	1		3,3̄
	1	0	
5	-		-

Jak uvádí tabulka č. 6 a graf č. 3, celkově jsem testem vyšetřila 30 žáků, tj. 15 chlapců a 15 dívek. Klasifikační stupeň jedna dosáhlo 8 žáků, což je 26,6̄ % z celku. Druhý stupeň obdrželo 15 žáků, tj. 50 % z celkového počtu všech žáků. Trojku získalo 6 žáků, tj. 20 % z celku. Znamku čtyři měl pouze jediný chlapec, tj. 3,3̄ % z celkového počtu všech žáků.

Z tabulky také vyplývá, že nejvíce žáků získalo známku dva, tj. 50 %.

GRAF č. 3 - Klasifikace všichni žáci

Celkově lze říci, že ze zjištěných údajů u dívek a chlapců byly v Testu verbálního myšlení Jaroslava Jiráka úspěšnější dívky. Jejich celkový průměr známky, tj. $1,7\bar{3}$, je lepší než u chlapců, jejichž celková průměrná známka byla $2,2\bar{6}$. Od průměru dívek se liší o $0,5\bar{3}$, což je z hlediska statistiky zanedbatelné. Žádná dívka nezískala klasifikační stupeň 4.

Tab. č. 7: Průměrný věk u dívek a u chlapců, celkový věkový průměr žáků

Celkový věk dívek	Počet dívek	Průměrný věk dívek	Celkový věk chlapců	Počet chlapců	Průměrný věk chlapců	Celkový věkový průměr žáků
98,11	15	6,7	98,11	15	6,7	6,7

Dívek je 15 a průměrný věk jedné dívky je 6,7 let. Průměrný věk chlapců je 6,7 let. Celkový věkový průměr žáků je tedy 6,7 let.

Tab. č. 8: Test verbálního myšlení (dívky) – otázky

Číslo otázky	Správná odpověď		Jiná odpověď		Špatná odpověď	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1	14	93,3	0	0	1	6,6
2	14	93,3	0	0	1	6,6
3	13	86,6	0	0	2	13,3
4	15	100	0	0	0	0
5	6	40	0	0	9	60
6	15	100	0	0	0	0
7	15	100	0	0	0	0
8	0	0	0	0	15	100
9	9	60	6	40	0	0
10	15	100	0	0	0	0
11	8	53,3	7	46,6	0	0
12	9	60	4	26,6	2	13,3
13	7	46,6	5	33,3	3	20
14	2	13,3	5	33,3	8	53,3
15	8	53,3	5	33,3	2	13,3
16	8	53,3	1	6,6	6	40
17	0	0	11	73,3	4	26,6
18	9	60	3	20	3	20
19	1	6,6	8	53,3	6	40
20	5	33,3	0	0	10	66,6

Test od Jaroslava Jirásků se skládá z 20 otázek, jak ukazuje tabulka č. 8 a graf č. 4. Odpovídalo na něj 15 dívek z první třídy.

Nejmenší problém měly dívky s otázkou 4, 6, 7, 10, kde dokonce dosáhly 100 % úspěšnosti. Otázky, které dělaly dívkám velké problémy, jsou tyto: otázka 8 a 17, kde nebyla zodpovězena žádná správná odpověď, a také otázky 14, 19 a 20.

1.otázka: „Které zvíře je větší - kuň nebo pes?“ byla zodpovězena správně 14 dívkami, což je 93,3 %. Pouze jedna dívka odpověděla špatně, tzn. 6,6 %. Řekla, že větší je pes.

U otázky číslo 2: „**Ráno snídáme a v poledne ...?**“ nastal stejný případ jako u otázky č. 1. 14 dívek odpovědělo otázku správně, což je $93,3\bar{3}$ % z celkového počtu. Jedna dívka odpověděla špatně, tj. $6,6\bar{6}$ %. Na otázku zazněla od dívky odpověď: „svačíme“.

Na 3. otázku: „**Ve dne je světlo, v noci je ...?**“ odpovědělo 13 dívek správně, tj. $86,6\bar{6}$ % z celkového počtu. 2 dívky, tzn. $13,3\bar{3}$ % z celku, řekly špatnou odpověď. Jedna z dívek odpověděla, že správně je „noc“ a druhá dívka, že „zima“.

Ve 4. otázce: **Obloha je modrá, tráva je ...?** znaly správnou odpověď všechny dívky, což je 15 dívek, tj. 100 %.

S 5. otázkou: „**Proč se před příjezdem vlaku zavírají podle trati závory?**“ si bez problému poradilo pouze 6 dívek, tzn. 40 %. 9 dívek odpovědělo špatně, tj. 60 %. Ve třech případech jsem slyšela odpověď: „Aby se nesrazily dva vlaky.“ Ve dvou případech dívky vůbec nic neřekly. Dvě dívky za správnou odpověď považovaly odpověď: „Aby tam vlaky nejezdily“. Jedna z posledních dvou dívek mi na otázku řekla: „Aby vlak zabrzdil“ a druhá dívka „Aby nevypadli z vlaku lidi.“

U 6. otázky: „**Třešně, švestky, hrušky, jablka ... to je?**“ byl plný počet správných odpovědí, tzn. že všech 15 dívek odpovědělo správně, což je 100 %.

Na 7. otázku: „**Co je to Praha, Beroun, Plzeň ?**“ znalo správnou odpověď všech 15 dívek. Z celkového počtu dívek je to 100 %.

8. otázku nedokázala určit ani jedna dívka, tedy 15 dívek, což je z celkového počtu 100%. Úkolem dívek bylo určit na papírových hodinách kolik je hodin.

V 9. otázce: „**Malá kráva je telátko, malý pes je ..., malá ovce je ...?**“ jsem od dívek uslyšela 9 správných odpovědí, tj. 60 %. Zbýlých 6 dívek použilo jinou odpověď, tj. 40 % z celkového počtu dívek. Všech šest dívek odpovědělo na první polovinu otázky správně, tedy „štěně“, ale na druhou polovinu neřekly 4 dívky žádnou odpověď a 2 dívky řekly, že „malá ovce je sele.“

S 10. otázkou: „**Podobá se pes více kočce nebo slepici? Čím, co mají stejného?**“ si dobře vědělo rady 15 dívek, což je 100 % z celkového počtu všech dívek.

11. otázka byla tato: „**Proč má vozidlo brzdu?**“ Správnou odpověď, tedy dva důvody, znalo 8 dívek, tj. $53,3\bar{3}$ % z celku. Jednu podobnost, tedy jiná odpověď, určilo 7 dívek, tj. $46,6\bar{6}$ %. Většinou zazněla odpověď: „Aby mohlo zabrzdit, zastavit na červenou, zaparkovat.“

Na 12. otázku: „**Čím se sobě podobají veverka a kočka?**“ odpovědělo 9 dívek správně, tj. 60 %. Jejich úkolem bylo nalézt dva společné znaky u této otázky. 4 dívky vyřkly jinou odpověď, tj. $26,\bar{6}$ % z celkového počtu. Špatnou odpověď jsem slyšela od 2 dívek, což je $13,\bar{3}$ %. Dívky nevěděly ani jednu společnou podobnost daných zvířat.

Ve 13. otázce: „**Čím se podobají kladivo a sekera?**“ znalo správnou odpověď 7 dívek, což je $46,\bar{6}$ % z celku. Určily dva společné znaky sekyry a kladiva. Jiná odpověď, tedy jedna podobnost zazněla od 5 dívek, tj. $33,\bar{3}$ %. Dívky, které neřekly žádnou odpověď, byl celkový počet 3, tj. 20 %.

U 14. otázky, která zní: „**Čím se liší hřebík a šroub? Podle čeho bys je rozeznal, kdyby ležely vedle sebe na stole?**“ řekly dva společné znaky pouze 2 dívky, což je z celkového počtu $13,\bar{3}$ %. Jednu podobnost vyřklo 5 dívek, tj. $33,\bar{3}$ %. Špatně odpovědělo 8 dívek, tj. $53,\bar{3}$ %, z čehož 4 dívky neřekly žádnou odpověď.

S 15. otázkou: „**Kopaná, skok vysoký, tenis, plavání ... to jsou?**“ si bez problému poradilo 8 dívek, tzn. $53,\bar{3}$ % z celkové počtu. 5 dívek znalo jinou správnou odpověď, tj. $33,\bar{3}$ %. Na otázku jsem uslyšela většinou slovo hry nebo cvičení. Špatné odpovědi se mi dostalo od 2 dívek, tzn. $13,\bar{3}$ %. Dívky mi neřekly žádnou odpověď.

Na 16. otázku, která zněla „**Které znáš dopravní prostředky?**“, dobře odpovědělo 8 dívek, tj. $53,\bar{3}$ %. Po vysvětlení dobře zodpověděla 1 dívka, tzn. $6,\bar{6}$ % z celku. Vůbec neodpovědělo 6 dívek, tj. 40 % z celkového počtu.

V 17. otázce: „**Čím se liší starý člověk od mladého. Jaký je mezi nimi rozdíl?**“ nezazněla žádná správná odpověď. Úkolem bylo vymyslet tři znaky odlišnosti u této otázky. Jeden nebo dva rozdíly vyřklo 11 dívek, což je $73,\bar{3}$ %. Dívky používaly tyto odpovědi: „pomalá chůze, má vrásky, jiné datum narození.“ Špatná odpověď byla řečena od 4 dívek, tzn. $26,\bar{6}$ %. Z toho tři dívky nevěděly žádnou odpověď.

18. otázku: „**Proč lidé pěstují sporty?**“ správně zodpovědělo 9 dívek, tj. 60 %, jelikož uvedly dva důvody. Jeden důvod vyslovily 3 dívky, tzn. 20 %. Častou odpovědí bylo: „Aby byli silní, aby zhubli, aby mohli získat medaili, protože je to baví.“ Špatnou odpověď užily 3 dívky, což je také 20 %.

S odpovědí u otázky číslo 19: „Proč je nesprávné, když se někdo vyhýbá práci?“ si věděla rady pouze jedna dívka, tj. $6,6\bar{6}\%$. U 8 dívek, tzn. $53,3\bar{3}\%$, zazněla jiná odpověď: „nevydělá peníze, je líný.“ Zbytek dívek, tzn. 6, což je 40% , odpovědělo špatně.

U 20. otázky: „Proč se musí nalepit na dopis známka“ byl počet správných odpovědí 5, tzn. $33,3\bar{3}\%$ z celku. 10 dívek na otázku odpovídalo špatně, tj. $66,6\bar{6}\%$. Většinou zazněly tyto odpovědi: „Aby se to poznalo, aby se nic nestalo, aby byl hezčí dopis.“

Tab. č. 9: Test verbálního myšlení (chlapci) – otázky

Číslo otázky	Správná odpověď		Jiná odpověď		Špatná odpověď	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1	15	100	0	0	0	0
2	12	80	0	0	3	20
3	13	$86,6\bar{6}$	0	0	2	$13,3\bar{3}$
4	15	100	0	0	0	0
5	10	$66,6\bar{6}$	0	0	5	$33,3\bar{3}$
6	12	80	0	0	3	20
7	9	60	0	0	6	40
8	2	$13,3\bar{3}$	0	0	13	$86,6\bar{6}$
9	6	40	8	$53,3\bar{3}$	1	$6,6\bar{6}$
10	11	$73,3\bar{3}$	3	20	1	$6,6\bar{6}$
11	8	$53,3\bar{3}$	7	$46,6\bar{6}$	0	0
12	6	40	5	$33,3\bar{3}$	4	$26,6\bar{6}$
13	4	$26,6\bar{6}$	7	$46,6\bar{6}$	4	$26,6\bar{6}$
14	2	$13,3\bar{3}$	10	$66,6\bar{6}$	3	20
15	9	60	1	$6,6\bar{6}$	5	$33,3\bar{3}$
16	4	$26,6\bar{6}$	5	$33,3\bar{3}$	6	40
17	0	0	7	$46,6\bar{6}$	8	$53,3\bar{3}$
18	3	20	10	$66,6\bar{6}$	2	$13,3\bar{3}$
19	1	$6,6\bar{6}$	7	$46,6\bar{6}$	7	$46,6\bar{6}$
20	2	$13,3\bar{3}$	0	0	13	$86,6\bar{6}$

Tabulka č. 9 a graf č. 5 ukazují, že jsem test dělala také s 15 chlapci. Stejně jako u dívek to byli chlapci z první třídy.

Otázkou číslo 1 a 4, u kterých chlapci dosáhli 100 % úspěšnosti, a otázku číslo 2 a 3, zodpověděli chlapci bez velkých problémů. Obtíže nastaly u otázek číslo 17, kde nebyla řečena ani jedna správná odpověď, a dále také u otázky číslo 8, 19, a 20.

S 1. otázkou, která zněla: „**Které zvíře je větší - kuň nebo pes?**“ si chlapci poradili bez problému. Správná odpověď zazněla od všech 15 chlapců, což je 100 %.

Ve 2. otázce: „**Ráno snídáme a v poledne ...?**“ znalo správnou odpověď 12 chlapců, tj. 80 % z celkového počtu. Otázku špatně zodpověděli 3 chlapci, tj. 20 %. Od chlapců, kteří řekli špatnou odpověď, jsem uslyšela toto: „večeříme, hrajeme si.“

U 3. otázky: „**Ve dne je světlo, v noci je ...?**“ byl počet správných odpovědí 13, což je $86,\bar{6}$ % z celku. Nesprávně zodpověděli otázku: dva chlapci, tzn. $13,\bar{3}$ %, přičemž jeden chlapec na otázku vůbec neodpověděl a druhý chlapec řekl slovo „večer“.

Na 4. otázku: „**Obloha je modrá, tráva je ...?**“ odpovědělo správně všech 15 chlapců, tj. 100 % z celku.

5. otázku: „**Proč se před příjezdem vlaku zavírají podle trati závory?**“ umělo správně určit 10 chlapců, což je $66,\bar{6}$ % z celkového počtu. Nesprávně zodpovědělo otázku 5 chlapců, tzn. $33,\bar{3}$ % z celku. Zazněly tyto špatné odpovědi: „Zavrou to, když spadne most. Aby mohly lodě přecházet.“

U 6. otázky: „**Třešně, švestky, hrušky, jablka ... to je?**“ znalo správnou odpověď 12 chlapců, tj. 80 % z celkového počtu. Zbývající 3 chlapci, tj. 20 %, použili tato slova: „strom nebo zelenina“, což je chybná odpověď.

Se 7. otázkou: „**Co je to Praha, Beroun, Plzeň ?**“ si dobře vědělo rady 9 chlapců, tj. 60 %. Špatnou odpověď užilo 6 chlapců, což je 40 %. 1 chlapec řekl: „státy“ a zbytek chlapců nedokázalo na otázku nic říci.

Úkolem 8. otázky bylo správně určit na papírových hodinách kolik je hodin. Dokázali to splnit pouze dva chlapci, což je $13,\bar{3}$ % z celkového počtu. Zbýlých 13 chlapců, tj. $86,\bar{6}$ % nebylo schopno uvést ani jeden údaj.

Na 9. otázku: „**Malá kráva je telátko, malý pes je ..., malá ovce je ...?**“ umělo správně odpovědět 6 chlapců, což je 40 % z celku. Pouze jeden z údajů uvedlo k otázce 8 chlapců, tj. $53,3\bar{3}$ %. Všech 8 chlapců uvedlo správně první údaj, tedy „štěně“. U druhého údaje však zazněly různá slova: „jehně, ovčátko, hříbátko, selátko a kráva.“ Pouze 1 chlapec, tzn. $6,6\bar{6}$ %, danou otázku vůbec neurčil.

V 10. otázce: „**Podobá se pes více kočce nebo slepici? Čím, co mají stejného?**“ jsem od chlapců uslyšela 11 správných odpovědí, tj. $73,3\bar{3}$ % z celkového počtu. 3 chlapci použili jinou odpověď, tj. 20 % z celku. Tito 3 chlapci pouze uvedli, že je pes podobný kočce, bez udání podobnosti. Jen jeden chlapec uvedl špatnou odpověď a to je $6,6\bar{6}$ % z celku.

11. otázku byla tato: „**Proč má vozidlo brzdu?**“ Správnou odpověď, tedy dva důvody, znalo 8 chlapců, tj. $53,3\bar{3}$ % z celku. Jednu podobnost, tedy jiná odpověď, určilo 7 dívek, tj. $46,6\bar{6}$ %. Většinou zazněla odpověď: „Aby mohlo zabrzdit, aby se nevyboural, aby nikoho neporazil, aby mohl zastavit.“

Na 12. otázku, která zněla: „**Čím se sobě podobají veverka a kočka?**“, odpovědělo 6 chlapců správně, tj. 40 %. Pouze jednu podobnost uvedlo 5 chlapců, což je $33,3\bar{3}$ % z celku. Špatnou odpověď jsem slyšela od 4 chlapců, což je $26,6\bar{6}$ %. Chlapci nevěděli ani jednu společnou podobnost daných zvířat.

S 13. otázkou: „**Čím se podobají kladivo a sekera?**“ si správně poradili 4 chlapci, tj. $26,6\bar{6}$ %, protože určili oba společné znaky u této otázky. Jinou odpověď řeklo 7 chlapců, což je $46,6\bar{6}$ % z celkového počtu. Špatně odpověděli 4 chlapci, tj. $26,6\bar{6}$ %, z čehož 3 chlapci nevěděli vůbec a 1 chlapec uvedl: „Jsou ostré.“

Ve 14. otázce, která zní: „**Čím se liší hřebík a šroub? Podle čeho bys je rozeznal, kdyby ležely vedle sebe na stole?**“, znali správnou odpověď pouze dva chlapci, tj. $13,3\bar{3}$ %. Jinou správnou odpověď našlo 10 chlapců, tzn. $66,6\bar{6}$ %. Většinou zaznívalo toto: „hřebík je dlouhý a šroub kulatý; hřebík se zatlučká a šroub se šroubuje.“ Zbylí 3 žáci, což je 20 % z celku, na danou otázku vůbec neodpovědělo.

U 15. otázky: „**Kopaná, skok vysoký, tenis, plavání ... to jsou?**“ byl počet správných odpovědí 9, tzn. 60 % z celku. 1 chlapec znal jinou správnou odpověď, tj. $6,6\bar{6}$ %. Uvedl místo slova „sport“ slovo „hra“. Zbylých 5 chlapců, tzn. $33,3\bar{3}$ % neumělo na tuto otázku odpovědět.

Na 16. otázku: „**Které znáš dopravní prostředky?**“ odpověděli 4 chlapci správně, tzn. $26,6\bar{6}\%$. Teprve po vysvětlení dokázalo 5 chlapců, tj. $33,3\bar{3}\%$ odpovědět na otázku. Většinou jsem uslyšela tyto dopravní prostředky: „auto, letadlo, vlak, autobus, motorka“. Špatné odpovědi se mi dostalo od 6 chlapců, tzn. 40% z celku. Chlapci si často pletli dopravní prostředky s dopravními značkami jako: „zatačka, hlavní silnice, zákaz vjezdu.“

17. otázka: „**Čím se liší starý člověk od mladého. Jaký je mezi nimi rozdíl?**“ Žádný z chlapců nebyl schopen určit tři znaky. Jeden nebo dva rozdíly řeklo 7 chlapců, tj. $46,6\bar{6}\%$. Chlapci odpovídali často tato slova: „stará kůže, má hole“. 8 chlapců, tj. $53,3\bar{3}\%$ neodpovědělo vůbec a nebo chybně.

V 18. otázce: „**Proč lidé pěstují sporty?**“ jsem uslyšela 3 správné odpovědi, tj. 20% . Chlapci museli uvést dva důvody u této otázky. Jeden důvod vyslovalo 10 chlapců, tj. $66,6\bar{6}\%$. Většinou jsem zaslechla: „Aby byli silní, aby zhubli, aby se to naučili, protože je to baví.“ 2 chlapci neodpověděli, tzn. $13,3\bar{3}\%$.

U 19. otázky: „**Proč je nesprávné, když se někdo vyhýbá práci?**“ odpověděl správně pouze 1 chlapec, což je $6,6\bar{6}\%$ z celkového počtu chlapců. Od 7 chlapců, tzn. $46,6\bar{6}\%$ se mi dostalo jiné odpovědi: „nevydělá peníze, je líný.“ Stejný počet chlapců, tedy 7, což je také $46,6\bar{6}\%$ řeklo nesprávnou odpověď.

S 20. otázkou: „**Proč se musí nalepít na dopis známka**“ si poradili jenom 2 chlapci, tzn. $13,3\bar{3}\%$. Zbýlých 13 chlapců odpovědělo špatně, tj. $86,6\bar{6}\%$. Na otázku chlapci odpovídali: „abychom věděli, koho to je; aby to přečetly, aby se dopisy nezabloudily.“

Tab. č. 10: Test verbálního myšlení (všichni žáci - 30) – otázky

Číslo otázky	Správná odpověď		Jiná odpověď		Špatná odpověď	
	Počet	%	Počet	%	Počet	%
1	29	96,67	0	0	1	3,3
2	26	86,6	0	0	4	13,3
3	26	86,6	0	0	4	13,3
4	30	100	0	0	0	0
5	16	53,3	0	0	14	46,6
6	27	90	0	0	3	10
7	24	80	0	0	6	20
8	2	6,6	0	0	28	93,3
9	15	50	14	46,6	1	3,3
10	26	86,6	3	10	1	3,3
11	16	53,3	14	46,6	0	0
12	15	50	9	30	6	20
13	11	36,6	12	40	7	23,3
14	4	13,3	15	50	11	36,6
15	17	56,6	6	20	7	23,3
16	12	40	6	20	12	40
17	0	0	18	60	12	40
18	12	40	13	43,3	5	16,6
19	2	6,6	15	50	13	43,3
20	7	23,3	0	0	23	76,6

V tabulce č. 10 a grafu č. 6 je zaznamenán počet správných odpovědí, počet jiných odpovědí a počet špatných odpovědí, které vyplývají z testu, obsahující 20 otázek. Test byl prováděn s 30 žáky 1. třídy Základní školy Příbyslav.

1. otázka byla správně zodpovězena 29 žáky, což je z celkového počtu 96,67 %. Z 30 žáků zazněla tedy jen 1 špatná odpověď, tj. 3,3 %.

Ve 2. otázce znalo správnou odpověď 26 žáků, tzn. 86,6 %. Špatné odpovědi se mi dostalo od 4 žáků, tj. 13,33 %.

U otázky číslo 3 nastal stejný případ jako u otázky č. 2. S otázkou si správně poradilo 26 žáků, tj. také 86,6 %. Nesprávně odpověděli 4 žáci, tzn. 13,3 % z celku.

Na 4. otázku umělo správně odpovědět všech 30 žáků, což je 100 % z celkového počtu všech žáků.

U 5. otázky odpovědělo dobře 16 žáků, tzn. $53,3\bar{3}$ %. Špatnou odpověď použilo 14 žáků, tj. $46,6\bar{6}$ %.

V 6. otázce jsem uslyšela 27 správných odpovědí, tj. z celku 90 %. Zbylí 3 žáci, což je 10 % z celkového počtu, uvedli chybnou odpověď.

Se 7. otázkou si bez problému poradilo 24 žáků, tzn. 80 %. 6 žáků, tzn. 20 % neumělo na tuto otázku odpovědět.

8. otázku dokázali správně určit pouze 2 žáci, tj. $6,6\bar{6}$ % z celku. Zbytek žáků, tedy 28, což je $93,3\bar{3}$ %, si s daným úkolem nevědělo vůbec rady.

U 9. otázky byl počet správných odpovědí 15, tzn. 50 % z celku. Jinou správnou odpověď užilo 14 žáků, tj. $46,6\bar{6}$ %. Zazněla pouze 1 špatná odpověď, tzn. $3,3\bar{3}$ %.

Na 10. otázku vědělo správnou odpověď 26 žáků, což je z celkového počtu všech žáků $86,6\bar{6}$ %. 3 žáci měli jinou správnou odpověď, tzn. 10 % a špatné odpovědi se mi dostalo pouze od 1 žáka, tzn. $3,3\bar{3}$ %.

S 11. otázkou si vědělo rady 16 žáků, což je $53,3\bar{3}$ %. Jinou správnou odpověď řeklo 14 žáků, tzn. $46,6\bar{6}$ %.

Na 12. otázku mi dobře odpovědělo 15 žáků, tj. 50 % z celkového počtu. 9 žáků, tzn. 30 %, vymyslelo jinou odpověď. Nesprávně odpovědělo 6 žáků ze všech, tj. 20 %.

U 13. otázky uvedlo dva společné znaky 11 žáků, tj. $36,6\bar{6}$ %. Jiné odpovědi použilo 12 žáků, tzn. 40 %. Chybnou odpověď řeklo 7 žáků, což je $23,3\bar{3}$ % z celku.

14. otázka byla správně zodpovězena 4 žáky, tj. $13,3\bar{3}$ %. Jiných odpovědí zaznělo od 15 žáků, tj. 50 %. Zbylých 11 žáků nedokázalo tuto otázku správně zodpovědět, což je $36,6\bar{6}$ % z celku.

V 15. otázce znalo správnou odpověď 17 žáků, tzn. $56,6\bar{6}$ % ze všech žáků. Od 6, tj. 20 %, žáků jsem uslyšela jinou správnou odpověď. Špatně odpovědělo 7 žáků, tzn. $23,3\bar{3}$ %.

Na 16. otázku umělo správně odpovědět 12 žáků, tj. 40 % z celku. 6 žáků užilo jiné odpovědi, tj. 20 % a špatnou odpověď jsem získala od 12 žáků, tzn. 40 %.

U 17. otázky nebyla správná odpověď vůbec použita. 18 žáků využilo jiné správné odpovědi, tzn. 60 %. Zbytek žáků, tedy 12, což je z celkového počtu všech žáků 40 %, odpovědělo špatně.

18. otázku správně zodpovědělo 12 žáků, tj. 40 %. Pouze jeden důvod uvedlo 13 žáků, což je $43,\overline{3}$ % z celkového počtu všech žáků. 5 žáků, tzn. $16,\overline{6}$ % odpovědělo nesprávně.

V 19. otázce byly použity pouze 2 správné odpovědi, tzn. $6,\overline{6}$ %. Počet jiných odpovědí je 15, tj. 50 % a špatných odpovědí je celkem 13, tj. $43,\overline{3}$ %.

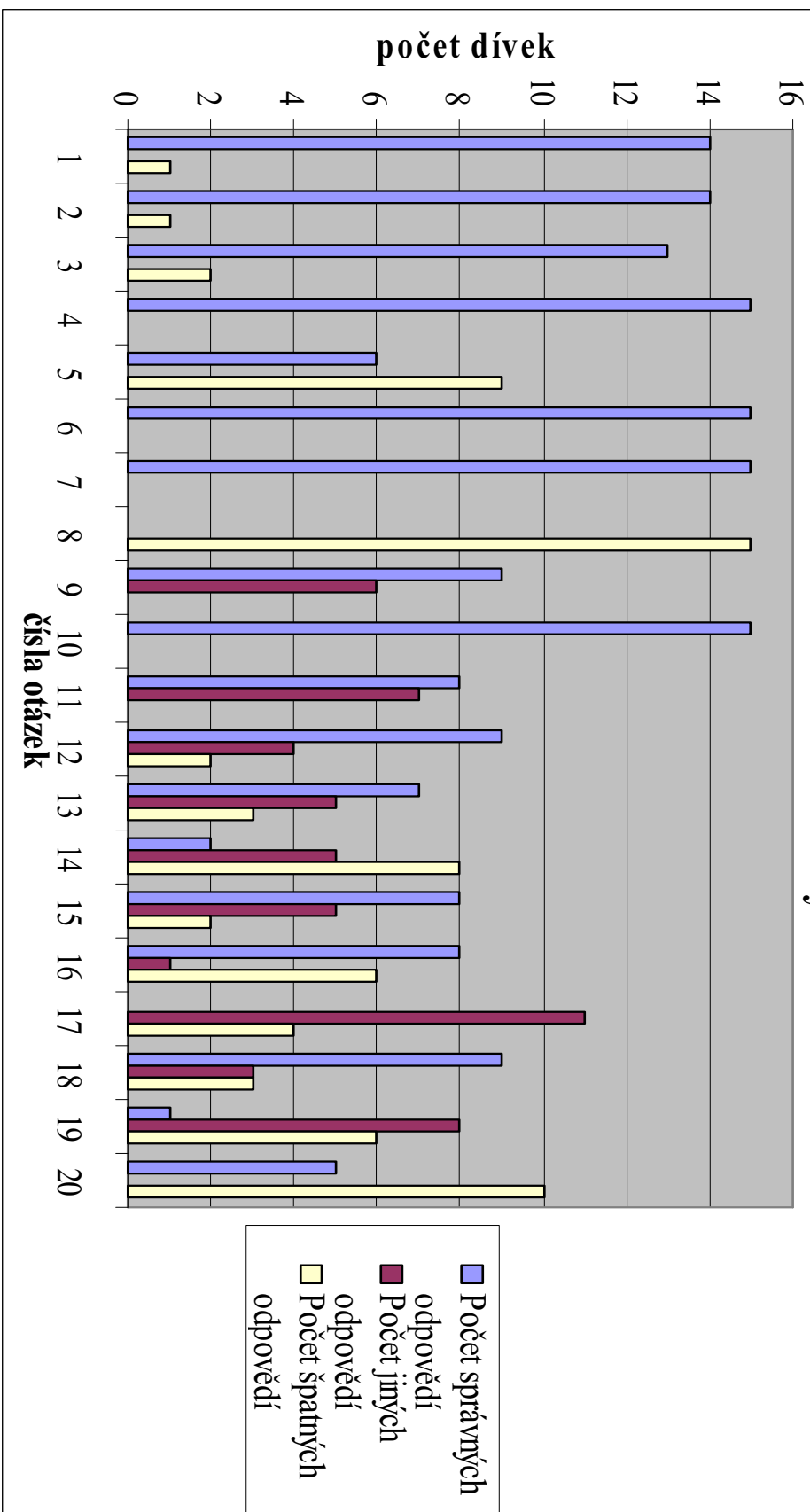
S odpovědí u otázky číslo 20 si poradilo 7 žáků, tj. $23,\overline{3}$ %. Zbýlých 23 žáků, což je z celkového počtu všech žáků $76,\overline{6}$ %, nedokázalo říci tuto otázku správně.

Celkově jsem testem zjistila, že nejmenší problém měli žáci s otázkou číslo 4. Otázku odpovědělo správně všech 30 žáků. Otázka zněla: „**Obloha je modrá, tráva je ...?**“

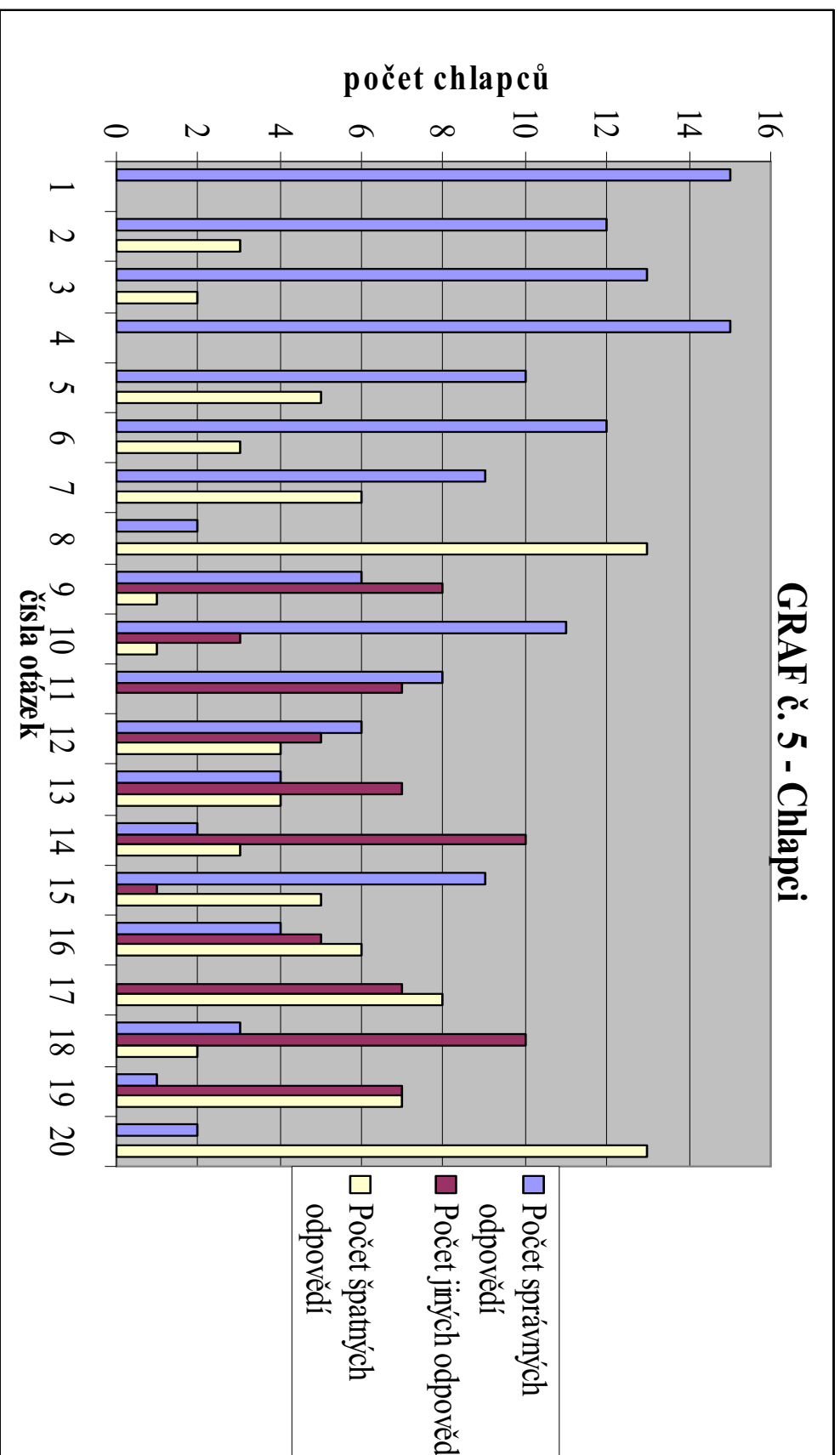
Největší obtíže nastaly u otázky 8. Úkolem žáků bylo: „**Kolik je hodin? Ukázat na papírových hodinách: (čtvrt na sedm, za pět minut osm, čtvrt na dvanáct a pět minut)**“. Špatně otázku zodpovědělo 28 žáků. Vzhledem k tomu, že se žáci seznamují s hodinami až ve druhém pololetí prvního ročníku, (test jsem prováděla koncem září 1. ročníku) je tato otázka pro žáky příliš těžká. Ne všichni žáci totiž znají číslice do 12 a ani nechápou jejich význam.

Další otázkou, se kterou měli žáci problémy, byla otázka č. 20: „**Proč se musí nalepit na dopis známka**“. 23 žáků znalo špatnou odpověď.

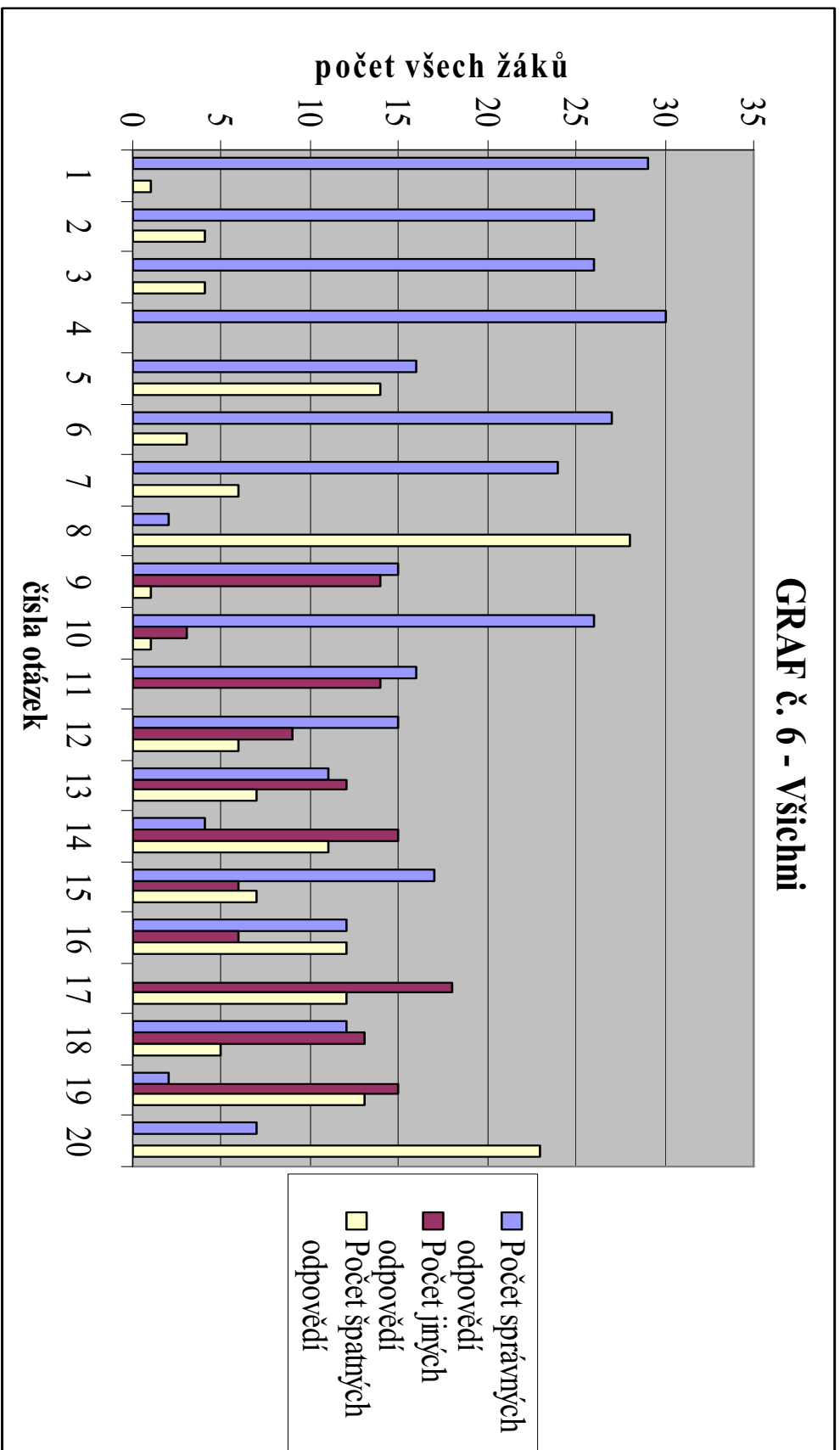
GRAF č. 4 - Dívky

GRAF č. 5 - Chlapci

GRAF č. 6 - Všichni

2.5.2 Dějový obrázek

Tab. č. 11 - Počet užitých slovních druhů při popisování obrázku (dívky)

<i>Jméno</i>															
	L. Č.	P. Č.	M. H.	V. M.	E. M.	A. P.	Ž. P.	N. S.	N. Š.	V. V.	K. Z.	Š. B.	M. K.	M. R.	L. Š.
<i>Slovní druhy</i>	<i>Počet užitých slov</i>														
1	21	35	18	19	43	22	28	21	28	21	35	30	26	20	43
2	5	5	4	5	21	7	3	5	8	2	6	9	9	4	5
3	1	6	8	8	25	7	13	8	14	1	12	8	15	6	13
4	1	9	2	3	15	1	8	2	3	1	13	4	4	5	16
5	5	12	9	8	29	8	12	6	16	4	8	15	6	8	27
6	0	10	7	7	12	8	5	3	1	0	7	3	4	6	15
7	2	1	6	4	17	5	4	4	9	3	6	5	6	6	9
8	0	3	3	3	16	8	9	5	4	0	4	3	9	3	15
9	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	2	0	0
10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Slovní druhy - celkem</i>															
	35	81	57	57	178	66	83	54	83	32	91	77	81	58	143

Vysvětlivky pro zkratky v tabulce:

1 - Podstatná jména

6 - Příslovce

2 - Přídavná jména

7 - Předložky

3 - Zájmena

8 - Spojky

4 - Číslovky

9 - Částice

5 - Slovesa

10 - Citoslovce

Z tabulky č. 11 a grafu č. 7 vyplývá, kolik slovních druhů byly dívky schopny použít při popisování dějového obrázku. Stejně jako Test verbálního myšlení, jsem popisování obrázku zkoumala na 15 dívkách z prvních tříd Základní školy Příbyslav.

Při popisování užilo všech 15 dívek hlavně slova ohebná. Ve svém popisu neuměly dívky použít pouze citoslovce.

Slovní druh - podstatná jména, dosáhl nejvyššího počtu užití. Celkově bylo dívkami řečeno 410 podstatných jmen. Použita byla například tato slova: „pán, kluk, holčička, sáček, závěsy, myšky, opice, rybičky a další názvy zvířat.“ Z počtu všech podstatných jmen zaznělo např. slovo „pán“ 20krát. Největší četnost jsem zaznamenala u slova „kluk, které dívky řekly 40krát. Pouze jednou jsem zaslechla slovo „Zverimex“. Vůbec se dívky nezmínily o těchto slovech, např.“ „brýle, klobouk, mašle, boty a kabát.“

Druhým nejvíce používaným slovním druhem byla slovesa. 15 dívek dohromady použilo 173 sloves. Většinou jsem uslyšela takhle slovesa: „syčí, spí, ukazuje, kouká, utíká, chytá a další.“ Dívky nejvíce užily sloveso „kouká“ Toto sloveso bylo vyřknuto 20krát.

Zájmena byla třetím nejpoužívanějším slovním druhem. Celkem jsem uslyšela 145 zájmen. K popisování obrázku dívky využily zájmena: „ten, tenhle, se, oni, on, tamten, ta, atd.“ Z počtu všech zájmen bylo slovo „ten“ užito 45krát.

Dále u dívek zaznělo 98 přídavných jmen, 88 příslovcí, 87 číslovek a předložek, 85 spojek a nejmenší počet dosáhly částice, tedy 3.

Nejlépe ze všech 15 dívek dopadla v této části výzkumu dívka E. M, která u svého popisu použila 178 slovních druhů. Naopak nejméně slovních druhů se mi dostalo od dívky V. V., která jich měla celkem pouze 32.

Při popisování jsem si také všimla, že dívky většinou používaly věty jednoduché. Pouze v některých případech dívky využily souvětí. O daném obrázku začaly hovořit sami, pouze když už některé dívky nevěděly, pomáhala jsem jim svými návodnými otázkami. Jednou z takových otázek byla i tato otázka: „Jaké barvy vidíš na obrázku?“

Tab. č. 12 - Počet užitých slovních druhů při popisování obrázku (chlapci)

<i>Jméno</i>															
	A.	F.	P.	Z.	D.	M.	T.	M.	T.	M.	M.	A.	M.	P.	J.Z.
	A.	B.	Č.	P.	H.	H.	H.	M.	N.	N.	P.	P.	P.	R.	
<i>Slovní druhy</i>	<i>Počet užitých slov</i>														
1	26	18	18	22	38	13	19	24	23	18	20	20	18	19	31
2	8	5	2	7	4	3	5	4	7	4	7	6	10	5	8
3	6	5	0	9	2	3	7	2	1	4	4	3	8	1	11
4	4	1	2	2	8	4	4	8	11	2	0	2	2	5	10
5	14	7	3	13	15	4	9	7	7	11	9	4	14	9	18
6	10	1	0	6	3	0	6	3	0	5	4	10	9	10	9
7	7	3	1	2	1	2	5	3	1	1	1	1	4	1	9
8	11	2	1	3	1	0	6	2	0	2	0	6	5	1	10
9	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
<i>Slovní druhy - celkem</i>															
	86	42	27	57	73	29	61	53	50	48	45	52	70	51	106

Vysvětlivky pro zkratky v tabulce:

1 - Podstatná jména	6 - Příslovce
2 - Přídavná jména	7 - Předložky
3 - Zájmena	8 - Spojky
4 - Číslovky	9 - Částice
5 - Slovesa	10 - Citoslovce

V tabulce č. 12 a grafu č.8 můžeme vyčíst počet užitých slovních druhů, které chlapci řekli, když popisovali daný dějový obrázek. Obdobně jako s dívkami jsem tuto část výzkumu prováděla také s 15 chlapci z prvních tříd Základní školy Příbyslav.

Taktéž jako dívky použili chlapci nejvíce slova ohebná. Z neohebných slov jsem nezaslechla od chlapců jen slovní druh - citoslovce.

Nejvyšší četnost užití jsem zaznamenala u slovního druhu - podstatná jména. Ze všech slovních druhů využili chlapci k popisu 327 podstatných jmen. Většinou se, podobně jako u dívek, objevovaly podstatná jména jako: „pán, kluk, holčička, myšičky, prodavač, klec, papoušek, had, pták atd.“ Ze všech podstatných jmen jsem zaznamenala např. slovo „holčička“ 12krát. Nejvíce se objevilo slovo „kluk“, které chlapci použili 34krát. Bohužel chlapci vůbec nepopisovali názvy oblečení a k tomu dané doplňky.

Na druhém místě v užívanosti slovních druhů byla slovesa. Dohromady chlapci řekli 144 sloves. Ve svém vyjadřování užili chlapci slovesa jako: „kupuje, platí, spí, leží, kouká, ukazuje, syčí a další.“ Také jako u dívek bylo nejvíce použito sloveso „kouká“ či „dívá se“.

Třetím nejvíce používaným slovním druhem u chlapců byly přídavná jména. Celkově jsem uslyšela 85 přídavných jmen. Pouze jeden chlapec použil přídavné jméno „zlý“, když popisoval hada. Další přídavná jména vyjadřovali barevnost nějakého zvířete či věci. Např. „zelená želva, hnědá opice, oranžový závěs, barevný pták a další.“

Chlapci také dále k popisu vyřkli 76 příslovcí, 66 zájmen, 65 číslovek, 50 spojek, 42 předložek a 2 částice.

Největší počet slovních druhů ze všech 15 chlapců dokázal při popisování dějového obrázku použít chlapec J. Z. Dohromady jsem u něj zaznamenala 106 slovních druhů. Naopak nejmenší počet slovních druhů jsem zjistila u chlapce P. Č. Bylo jich jenom 27. Tento chlapec získal i nejmenší počet bodů v Testu verbálního myšlení od Jaroslava Jirásk. Tato skutečnost tedy poukazuje na to, že chlapec bude mít ve škole v budoucnu problémy s vyjadřováním a možná i s prospěchem.

Obdobně jako u dívek, jsem u chlapců pozorovala jejich vyjadřování. Chlapci odpovídali v jednoduchých větách a málokdy jsem uslyšela složené věty. Někteří chlapci neměli skoro žádné problémy při popisování daného obrázku. Ostatní chlapci však neuměli obrázek popisovat sami, a proto jsem jim musela pomáhat opět svými navádějícími otázkami tohoto typu: „Kolik je na obrázku myšiček? Co dělá had? Co dělá ten pán?“ ...atd.

Souhrnná tabulka všech vyšetřovaných žáků

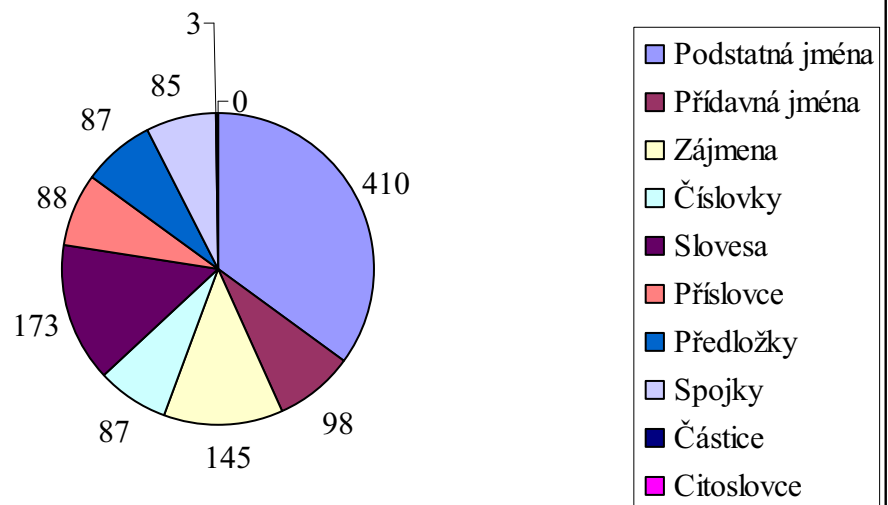
Tab. č. 13 - Počet užitých slovních druhů při popisování obrázku (všichni)

<i>Slovní druhy</i>	<i>Dívky</i>	<i>Chlapci</i>	<i>Celkem</i>
Podstatná jména	410	327	737
Přídavná jména	98	85	183
Zájmena	145	66	211
Číslovky	87	65	152
Slovesa	173	144	317
Příslovce	88	76	164
Předložky	87	42	129
Spojky	85	50	135
Částice	3	2	5
Citoslovce	0	0	0
<i>Celkem slov</i>	1176	857	2033

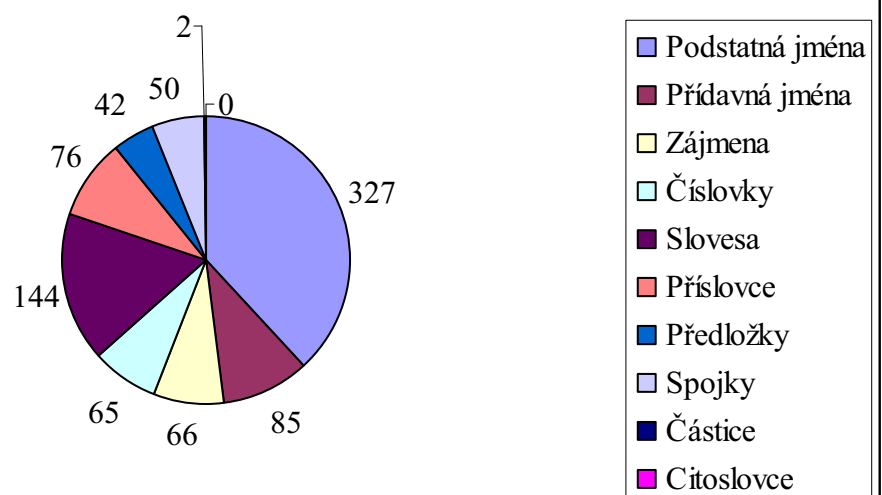
Jak vyplývá z tabulky č. 13 a grafu č. 9, byly v popisování dějového obrázku lepší dívky, protože použily celkem 1176 slov. Chlapci užíli pouze 857 slov, což je o 319 slov méně, než řekli dívky. Celkově bylo dívkami a chlapci použito 2033 slov.

Nejvíce používaným slovním druhem byla jak u dívek, tak i chlapců podstatná jména. Dohromady je obě skupiny použili 737krát. Dalším nejčastěji se vyskytujícím slovním druhem v popisu žáků bylo sloveso. V tomto případě ho žáci užíli 317krát. Naopak nejmenší četnost v užívání slovních druhů získaly částice, které žáci řekli pouze 5krát.

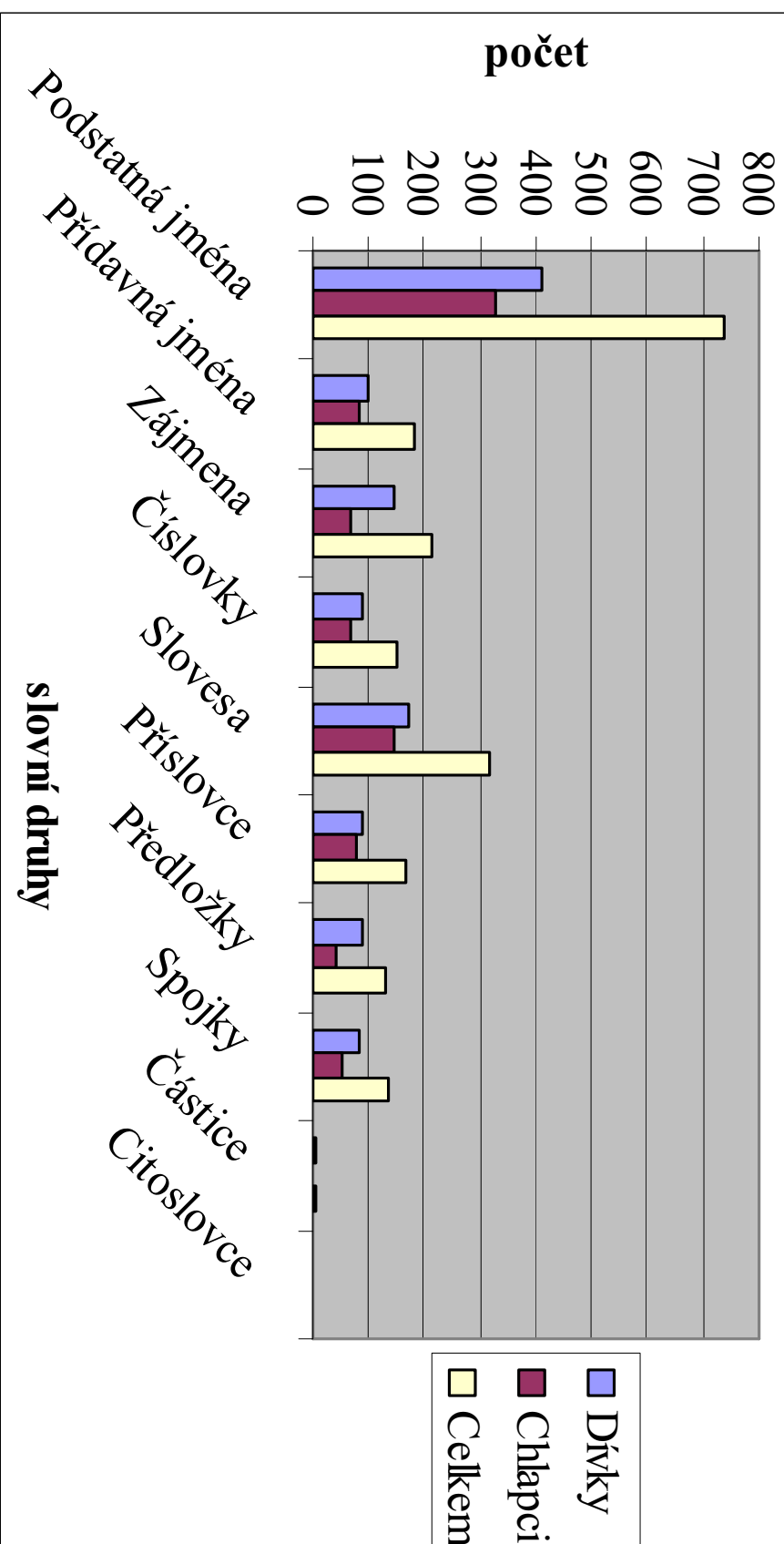
GRAF č. 7- Celkem slovních druhů (dívky)

GRAF č. 8 - Celkem slovních druhů (chlapci)

GRAF č. 9 - Celkem slovních druhů (všichni)

DISKUSE

Tématem diplomové práce je „*Úroveň slovní zásoby u žáků na začátku první třídy základní školy*“. Stejně téma zpracovávala i Milena Kučerová (PF České Budějovice, 2009). Navzájem jsme si poskytly zjištěné údaje z prováděného výzkumu, které jsme poté porovnávaly.

Výzkumnou sondu jsem dělala v ZŠ Příbyslav a Kučerová M. v ZŠ Písek s žáky prvních tříd na konci měsíce září v roce 2008. Zjišťovaly jsme u žáků úroveň slovní zásoby a schopnost žáků popisovat daný obrázek a bohatost využití slovních druhů. K tomu jsme využily Test verbálního myšlení od Jaroslava Jiráka a dějový obrázek.

Test verbálního myšlení Jaroslava Jiráka

Test verbálního myšlení Jaroslava Jiráka jsem provedla s 30 žáky, z toho 15 dívek a 15 chlapců. Stejný počet žáků vyšetřila i Kučerová M., tzn. 30 žáků, a to 15 dívek a 15 chlapců.

Ze zjištěných údajů dívek a chlapců a srovnáním těchto údajů jsem zjistila, že v Testu verbálního myšlení Jaroslava Jiráka byly úspěšnější dívky, a to proto, že žádná dívka nezískala klasifikační stupeň čtyři. Bohužel u chlapců se tento klasifikační stupeň objevil a to u jednoho chlapce.

Kučerová M. při svém výzkumu zjistila, že klasifikační stupeň čtyři nebyl v testu vůbec dosažen. Průměrná známka jak dívek, tak i chlapců byla $1,8\bar{6}$. V mém šetření byla průměrná známka dívek $1,7\bar{3}$ a chlapců $2,2\bar{6}$. Můžeme tedy z uvedených údajů konstatovat, že dívky ze ZŠ Písek dopadly v testu hůře než dívky ze ZŠ Příbyslav. Avšak chlapci ze ZŠ Písek dosáhli lepších výsledků než chlapci ze ZŠ Příbyslav.

Klasifikační stupeň tři získalo 6 žáků ze ZŠ Příbyslav, které dosáhly 2 dívky a 4 chlapci. V ZŠ Písek získalo známku 3 taktéž 6 žáků, a to 4 dívky a 2 chlapci. Porovnáním těchto údajů, jsme zjistily, že chlapci ze ZŠ Písek byli v Testu verbálního myšlení lepší než dívky.

Známku dva dosáhlo 15 žáků ze ZŠ Příbyslav. Tuto známku získalo 7 dívek a 8 chlapců. V ZŠ Písek dosáhlo této známky celkem 14 žáků (9 chlapců a 5 dívek).

Jedničku získalo 8 žáků ze ZŠ Příbyslav, a to 6 dívek a pouze 2 chlapci. Jedničku získalo 10 žáků ze ZŠ Písek, z toho 6 dívek a 4 chlapci.

Srovnáním všech výsledků jsem dospěla k závěru, že nejpočetnější známkou, kterou žáci dosáhli v Testu verbálního myšlení, je klasifikační stupeň dva. Ze všech 30 žáků získalo známku dva 50 % žáků ze ZŠ Příbyslav a ze ZŠ Písek 47 %.

Dějový obrázek

Pro vyprávění o daném dějovém obrázku jsme spolu s Kučerovou M. zvolily obrázek z knížky Petr, Hanka a táta mají starosti od Oldřicha Černého a Boženy Trilecové (1984). Zároveň jsme se dohodly na přibližném čase, při kterém by žáci popisovali dějový obrázek. Šlo zhruba o 4 minuty. Zjištěné údaje jsme si zaznamenávaly do tabulek viz tabulka č. 12 a 13. Obě jsme žákům pomáhaly svými navádějícími otázkami, když už žáci nevěděly, o čem mají mluvit.

Šetření, ve kterém jsem sledovala schopnost žáků popisovat daný dějový obrázek a bohatost využití slovních druhů, bylo provedeno s 30 žáky, tzn. 15 dívek a 15 chlapců. Stejný počet žáků měla Kučerová M., tedy 30 žáků, z toho 15 dívek a 15 chlapců

Popis dějového obrázku (dívky):

Ze šetření vyplynulo, že dívky v ZŠ Příbyslav použily celkem 1176 slov. V ZŠ Písek byl celkový počet slov 1194. Dívky ze ZŠ Příbyslav tedy užily o 18 slov méně.

Nejvíce používaným slovním druhem byla v ZŠ Příbyslav zjištěna podstatná jména. Celkově bylo dívkami řečeno 410 podstatných jmen. V ZŠ Písek byla nejvíce užívaným slovním druhem také podstatná jména o celkovém počtu 358 slov.

Druhým nejvíce užívaným slovním druhem byla slovesa. V ZŠ Příbyslav dohromady použilo 15 dívek 173 sloves. V ZŠ Písek dívky využily k popisu 251 sloves.

Slovní druh - zájmena, byl třetím nejpoužívanějším slovním druhem. V ZŠ Příbyslav jich dívky řekly 145, v ZŠ Písek jich dívky použily 196.

Z těchto výše uvedených údajů lze konstatovat, že nejvíce používaným slovním druhem byla podstatná jména. Dalším nejčastěji užívaným slovním druhem v popisu žáků bylo sloveso. Dívky ze ZŠ Příbyslav vyřkly více podstatných jmen, ale méně sloves, než dívky ze ZŠ Písek.

Popis dějového obrázku (chlapci):

Z celkového šetření vyplývá, že chlapci v ZŠ Písek použili celkem 1357 slov. V ZŠ Příbyslav to bylo dohromady 857 slov, což znamená, že chlapci ze ZŠ Písek užili o 500 slov více.

Nejčastěji používaným slovním druhem byla podstatná jména. V ZŠ Písek chlapci využili k vyprávění 333 podstatných jmen, v ZŠ Příbyslav to bylo 327 slov.

Druhým nejčastěji užívaným slovním druhem byla slovesa. Chlapci ZŠ Písek užili 287 slov. V ZŠ Příbyslav použili k popisu 144 sloves.

Třetím nejvíce používaným slovním druhem v ZŠ Písek byla zájmena. Celkově zde chlapci využili 246 zájmen jako např. ten, tento, tehle. V ZŠ Příbyslav byla třetím nejvíce užívaným slovním druhem přídavná jména o celkovém počtu 85 slov. Přídavná jména vypovídají o kvalitnější slovní zásobě než zájmena. Z toho lze usuzovat, že žáci ze ZŠ Příbyslav mají sice menší slovní zásobu, ale kvalitnější, než žáci ze ZŠ Písek.

Závěrem diskuse můžeme říci, že v úrovni verbálního myšlení, zjišťované pomocí Testu verbálního myšlení Jiráskova, se neobjevily velké rozdíly mezi žáky ZŠ Příbyslav a ZŠ Písek.

Při vyprávění o dějovém obrázku jsme obě zjistili, že nejvíce užívaným slovním druhem byla podstatná jména a slovesa.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zjistit úroveň slovní zásoby u žáků na začátku prvního ročníku základní školy. K tomu jsem užíla Test verbálního myšlení (Orientační test školní zralosti - verbální myšlení) od Jaroslava Jiráska. Pomocí dějového obrázku jsem zaznamenávala dovednost žáků popisovat daný obrázek a užití jednotlivých slovních druhů.

V hypotéze č. 1 se předpokládalo, že v Testu verbálního myšlení od Jaroslava Jiráska dosáhnou průměrně všichni žáci 1. třídy známku v rozmezí klasifikačního stupně jedna až tři.

Klasifikační stupeň jedna dostalo 8 žáků, tzn. $26,6\%$, a to 6 dívek, což je 40% ze všech dívek a pouze 2 chlapci, tj. 13% z celkového počtu všech chlapců.

Známkou dva obdrželo nejvíce žáků, tedy 15, což je 50% z celkového počtu. Tuto známku získalo 7 dívek, což je 47% z celkového počtu všech dívek, a 8 chlapců, tj. 53% ze všech chlapců.

Klasifikační známku tři získalo 6 žáků, tzn. 20% z celku, které dosáhli 2 dívky, tzn. 13% z celkového počtu všech dívek a 4 chlapci, tj. 27% z celkového počtu všech chlapců. Celkově lze tedy říci, že klasifikačního stupně jedna až tři obdrželo 29 žáků, tzn. $96,6\%$.

Tato hypotéza se však nepotvrdila, protože klasifikačního stupně čtyři dosáhl jeden chlapec (P.Č.), což je z celkového počtu všech žáků $3,3\%$ a z celkového počtu všech chlapců 7% . Jedná se o chlapce žijícího ve slabších sociálních poměrech. Myslím si, že kvůli výsledkům v testu bude mít chlapec zřejmě obtíže se zvládnutím školní látky.

U hypotézy č. 2 se předpokládalo, že budou dívky v dovednosti vyprávět o daném dějovém obrázku a ve využívání slovních druhů lepší než chlapci. To se potvrdilo, protože dívky použily celkem 1176 slov. Chlapci použili pouze 857 slov, což je o 319 slov méně, než řekli dívky.

V hypotéze č. 3 se předpokládalo, že budou děti v popisování dějového obrázku nejvíce užívat podstatná jména a slovesa. I tato hypotéza se potvrdila, jelikož nejvíce užívaným slovním druhem byla podstatná jména a slovesa.

Test verbálního myšlení od Jaroslava Jiráska absolvovalo 30 žáků první třídy, které tvořilo 15 dívek a 15 chlapců. Šlo o žáky ze Základní školy Příbyslav.

Z hlediska klasifikace získali dívky průměrnou známku $1,7\bar{3}$ a průměrná známka chlapců byla $2,2\bar{6}$.

Ze zjištěných údajů dívek a chlapců a srovnáním těchto údajů lze konstatovat, že v Testu verbálního myšlení Jaroslava Jiráska byly úspěšnější dívky. A to z důvodu toho, že u dívek byla průměrná známka lepší než u chlapců. U dívek nebyl zaznamenán klasifikační stupeň čtyři, kdežto u chlapců byl udělen jedenkrát.

Z hlediska obtížnosti jednotlivých otázek, lze ze zjištěných údajů říci, že měli jak dívky, tak i chlapci nejmenší problém s otázkou číslo 1 („Které zvíře je větší - kuň nebo pes?“), s otázkou č. 4 („Obloha je modrá, tráva je ...?“) a s otázkou 6. („Třešně, švestky, hrušky, jablka ... to je?“).

Největší potíže nastaly u otázek číslo 8 („Kolik je hodin? Ukázat na papírových hodinách: (čtvrt na sedm, za pět minut osm, čtvrt na dvanáct a pět minut“), u otázky číslo 17 („Čím se liší starý člověk od mladého. Jaký je mezi nimi rozdíl?“), u 19. otázky („Proč je nesprávné, když se někdo vyhýbá práci? a u otázky číslo 20 („Proč se musí nalepit na dopis známka“). S těmito otázkami se potýkali všichni žáci.

Výzkum sledoval u žáků užití slovních druhů a schopnost popisovat určený dějový obrázek. Byl proveden se stejnými žáky, kteří dělali i Test verbálního myšlení od Jaroslava Jiráska. Šlo tedy o 30 žáků ze Základní školy Příbyslav, tzn. 15 dívek a 15 chlapců.

Ke svému popisu využili všichni žáci celkem 2033 slov, z toho nejvíce slova ohebná. Z neohebných slovních druhů nebyly použity pouze citoslovce.

Největší počet slovních druhů, které ve svém vyprávění použila dívka (E.M.), bylo 178 slov.

SHRNUTÍ

Diplomová práce se zaměřuje na zjištění úrovně slovní zásoby u žáků na začátku 1. ročníku základní školy.

Poukazuje na řeč, význam řeči v životě člověka a na vztah myšlení a řeči. Charakterizuje vývoj řeči u dětí v jednotlivých věkových stádiích. Zmiňuje se v souvislosti se školní zralostí o vyšetřování řeči u žáků 1. tříd. Věnuje se slovní zásobě, jejímu vývoji, rozvoji a diagnostice. Pojednává o vlivu sociálního prostředí na řeč.

Na základě vyšetření pomocí Testu verbálního myšlení Jaroslava Jiráka a popisu dějového obrázku zpracovává výsledky uvedené v grafech a tabulkách. Dále porovnává úroveň dovedností u dívek a chlapců. Zjištěné výsledky srovnává v diskusi s výsledky u žáků Základní školy Písek.

Ze všech získaných výsledků vyvozuje závěry.

SEZNAM LITERATURY

- ANDERSONOVÁ, J. *Dobrý start do školy*. Praha: Portál, 1993. ISBN 80-85282-66-6.
- BENÍŠKOVÁ, T. *První třídou bez pláče*. Praha: Grada Publishing, a.s., ISBN 978-80-247-1906-1.
- BEZDĚKOVÁ, J. *Učíme naše dítě mluvit*. Velké Bílovice: TeMi CZ, 2008. ISBN 978-80-87156-02-5.
- BUDÍKOVÁ, J., KRUŠINOVÁ, P., KUNCOVÁ, P. *Je vaše dítě připravené do první třídy?* Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-722-6637-3.
- ČERNÝ, O., TRILECOVÁ, B. *Petr, Hanka a táta mají starosti*. Praha: Albatros, 1984.
- DITTRICH, P. *Pedagogicko - psychologická diagnostika*. Jinočany: H & H, 1993. ISBN 80-85467-06-2.
- DOLEJŠÍ, P. *Jak se naučit správně vyslovovat*. Humpolec: Pavel Dolejší, 2001. ISBN 80-86480-05-4.
- EDELSBERGER, L., KÁBELE, F. a kol. *Speciální pedagogika pro učitele 1. stupně základní školy*. Praha: SPN, 1988.
- KLENKOVÁ, J., KOLBÁBKOVÁ, H. *Diagnostika předškoláka: správný vývoj řeči dítěte*. Brno: MC, 2003.
- KLENKOVÁ, J. *Logopedie*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2006. ISBN 80-247-1110-9.
- KRČMOVÁ, M., RICHTEROVÁ, L. *Metodika jazykové výchovy v předškolním věku*. Praha: SPN, 1987.
- KREISLOVÁ, Z. *Krok za krokem 1. třídou*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2038-8.
- KUTÁLKOVÁ, D. *Logopedická prevence - průvodce vývojem dětské řeči*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-667-5.
- KUTÁLKOVÁ, D. *Jak připravit dítě do 1. třídy : rozvoj obratnosti, smyslové vnímání, řeč, náměty na hry, kresba, školní zralost*. Praha: Grada Publishing a.s., 2005. ISBN 80-247-1040-4.
- LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie pro dětské lékaře*. Praha: Avicenum, 1991. ISBN 80-201-0098-7.
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-320-X.
- MONATOVÁ, L. *Pedagogika speciální*. Brno: Masarykova Univerzita, 1994. ISBN 80-210-10009-6.

- NOVOTNÁ, M., KREMLIČKOVÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele*. Praha: SPN, 1997. ISBN 80-95937-60-3.
- NEUBAUER, K. *Logopedie*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-098-1.
- PAVLOVÁ - ZAHÁLKOVÁ, A., OHNESORG, K., KANTOR, M. *Prevence poruch řeči*. Praha: SPN, 1980.
- POSPÍŠILOVÁ, Z. *Hrajeme si s básničkou*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1709-8.
- SOVÁK, M. *Logopedie*. Praha: SPN, 1981.
- SOVÁK, M. a kol. *Logopedie - metodika a didaktika*. Praha: SPN, 1984.
- SOVÁK, M. *Logopedie předškolního věku*. Praha: SPN, 1989.
- SYNEK, F. *Říkáme si s dětmi*. Praha: ArchArt, 1995. ISBN 80-901500-0-4.
- ŠKODOVÁ, E., JEDLIČKA, I. a kol. *Klinická logopedie*. Praha: Portál, 2007. ISBN 987-80-7367-340-6.
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Olomouc: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.
- VYGOTSKIJ, L. S. *Psychologie myšlení a řeči*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-943-7.
- VYMĚTAL, J. *Speciální psychoterapie*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007. ISBN 802471315.
- VYŠTEJN, J. *Dítě a jeho řeč*. Praha: BAROKO & FOX, 1995. ISBN 80-85642-25-5.
- WOOLFSON, R. C. *Bystré dítě. Předškolák*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004. ISBN 80-7360-002-1.

Internetové odkazy

<http://www.sociologie.unas.cz>. [09-03-14]

PŘÍLOHY:

Příloha č. 1: Test verbálního myšlení Jaroslava Jiráska

Příloha č. 2: Dějový obrázek

Příloha č. 3: Fotografie žáků

TEST VERBÁLNÍHO MYŠLENÍ

(orientační test školní zralosti - verbální myšlení)

Jaroslav Jirásek

Vyhodnocení

1. Které zvíře je větší - kůň nebo pes?
kůň 0
špatná odpověď - 5
2. Ráno snídáme a v poledne ... ?
obědváme, jíme polévku, knedlíky, maso 0
svažíme, večeříme, aj. chybná odpověď - 3
3. Ve dne je světlo, v noci je ... ?
tma 0
špatná odpověď - 4
4. Obloha je modrá, tráva je ... ?
zelená 0
špatná odpověď - 4
5. Proč se před příjezdem vlaku zavírají podle trati
závory?
aby se vlak nesrazil s autem
aby pod vlak nikdo nevběhl 0
špatná odpověď - 1
6. Třešně, švestky, hrušky, jablka ... to je ?
ovoce 1
špatná odpověď - 1
7. Co je to Praha, Beroun, Plzeň ?
města 1
nádraží 0
špatná odpověď - 1

8. Kolik je hodin ? Ukázat na papírových hodinách: čtvrt na sedm, za pět minut osm, čtvrt na dvanáct a pět minut)
dobře určeno	4
určeno jen čtvrt, celá, čtvrt a hod. správně	3
špatná odpověď	0
9. Malá kráva je telátko, malý pes je ..., malá ovce je ... ?
štěňátko (štěně), jehňátko (jehně)	4
jen jeden z údajů	0
špatná odpověď	- 1
10. Podobá se pes více kočce nebo slepici? Čím, co mají stejného?
kočce a jedna podobnost	0
kočce bez podobnosti	- 1
slepici	- 3
11. Proč má vozidlo brzdu ?
dva důvody	1
jeden důvod	0
špatná odpověď	- 1
12. Čím se sobě podobají veverka a kočka ?
dva společné znaky	3
jedna podobnost	2
špatná odpověď	0
13. Čím se podobají kladivo a sekera?
dva společné znaky	3
jedna podobnost	2
špatná odpověď	0

14. Čím se liší hřebík a šroub ? Podle čeho bys je rozeznal, kdyžby ležely vedle sebe na stole?
- šroub má závit (vroubky, kroucenou čáru) 3
 - šroub se šroubuje, hřebík se zatlouká 2
 - špatná odpověď 0
15. Kopaná, skok vysoký, tenis, plavání ... to jsou ?
- spórtý 3
 - hry (cvičení, závody, tělocvik) 2
 - špatná odpověď 0
16. Které znáš dopravní prostředky ?
- tři pozemní dopravní prostředky a letadlo nebo loď . 4
 - tři pozemní dopravní prostředky nebo úplný výčet, ale teprve po vysvětlení 2
 - špatná odpověď 0
17. Čím se liší starý člověk od mladého. Jaký je mezi nimi rozdíl?
- tři znaky 4
 - jeden nebo dva rozdíly 2
 - špatná odpověď 0
18. Proč lidé pěstují sporty ?
- dva důvody 4
 - jeden důvod 2
 - špatná odpověď 0
19. Proč je nesprávné, když se někdo vyhýbá práci ?
- vyjádření toho, že je tím poškozen někdo jiný 5
 - je líný nebo málo vydělá 2
 - špatná odpověď 0
20. Proč se musí nalepit na dopis známky ?
- platí se tím za doručení toho dopisu 5
 - ten druhý by musel zaplatit pokutu 2
 - špatná odpověď 0

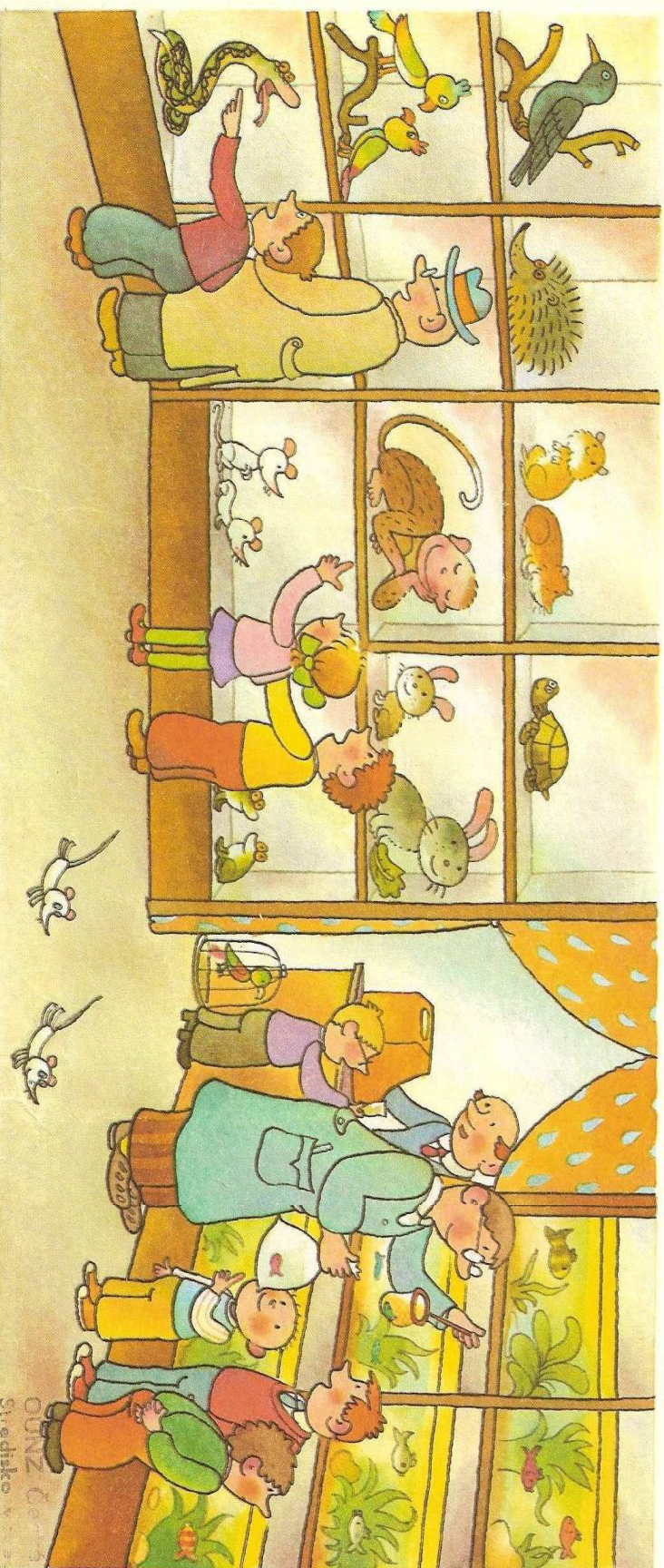
Klasifikace

- 1 + 24 a více
- 2 + 14 až + 23
- 3 + 13 až 0
- 4 - 1 až - 10
- 5 - 11 a horší

Jak jsme chtěli malé zvířátko

OLDŘICH ČERNÝ

Ilustroval
GABRIEL FILCÍK

Všichni naši kamarádi mají doma nějaké zvířátko, o které se můžou starat. Jenom my nemáme žádné.

